

**RELAȚII ÎNTRE
PRAZNICELE LUI
YHWH ȘI
EVENIMENTUL CRISTIC**

VOLUMUL I

ȘABATUL

PRECUVÂNTARE

Fiecare dintre religiile majore ale lumii, caută să înțeleagă *sacrul*, dacă nu cumva chiar o Divinitate personală, așa cum se întâmplă mai ales în așa-numitele „religii ale Cărții”, deci iudaismul, creștinismul, respectiv islamismul. Fiecare dintre religiile majore ale lumii caută să înțeleagă, Universul, natura, omul, rostul și destinul acestuia. Fiecare dintre ele oferă, deci, un *Weltanschauung*, o concepție despre lume și viață, mai mult sau mai puțin coerentă și sistematizată. Religiile care se respectă nu numai că încearcă să facă aceasta ci, dacă au în concepția lor convingerea că lumea și-a pierdut armonia, că există un dezechilibru cosmic, ele și încearcă să recâștige armonia pierdută, să recucerească spațiul și timpul și să le organizeze, să le ordoneze.

Pentru a organiza lumea și a o face inteligibilă, religiile care se respectă instituie nu numai un sistem de concepții și de acte sacre, de rituri și ritualuri, ci instituie și un calendar; timpului, acest cal năvălaș, i se pune zăbală, el trebuie să meargă încotro vor sacerdoții, fie că ei își reprezintă timpul ca fiind ciclic, fie liniar, fie un hibrid între acestea. Și când se elaborează un calendar care conține și popasuri temporale, sărbători, fieste sau altele, timpul este în sfârșit domesticit. El nu mai poate să se cabreze când vrea el, ci trebuie să se supună regulilor hotărâte de oameni.

În acest studiu vom examina două categorii de elemente, Praznicele lui YHWH și, respectiv, evenimentul cristic, precum și câteva dintre relațiile care se stabilesc între ele. Perspectiva teologică din care vom face aceasta este cea mesianică. O definiție a acestei teologii mesianice ar fi următoarea:

Teologia iudaică mesianică este reflecția disciplinată asupra caracterului, voii și lucrărilor lui Dumnezeu, și asupra relației Sale cu Israelul, cu Neamurile și cu întreaga creație, în lumina alegerii dumnezeiești irevocabile a Israelului pentru a fi o împărăție de preoți și un popor sfânt și a lucrării creatoare, revelatoare și răscumpărătoare a lui Dumnezeu în Mesia Yeșua.

Teologia iudaică mesianică este înrădăcinată în revelația dumnezeiască (*Torah*), urmărită într-un context al vieții și tradiției comunitare iudaice și într-o conversație respectuoasă cu întreaga tradiție teologică creștină, precum și informată de rugăciune, de experimentarea lumii și de toate sursele disponibile ale cunoașterii și înțelegerii omenești.¹

Mai întâi vom observa și vom insera pasajele din *Tanakh*² care vorbesc despre fiecare dintre evenimentele festive din calendarul evreiesc (Șabat, Paște, etc), apoi, din așa-numitul „Nou Testament”, vom vedea modul în care s-a relaționat la ele Adonai Yeșua ha-Mașiyach, Cel pe care creștinii români Îl cunosc sub numele și funcțiile de Domnul Iisus Hristos. După aceea, pe baza observațiilor vom extrage învățăturile teologice corespunzătoare. Finalmente vom vedea și câteva chestiuni de natură istorică, mai ales înlocuirea abuzivă a zilei de închinare din Șabat în prima zi a săptămânii, și schimbarea datei de prăznuire a Paștelor.

¹ Rabbi Dr. Mark Kinzer, președinte al MJTI, în <http://www.youtube.com/watch?v=UqjWf4ldPgY>

² *Tanakh* (ebr.): acronim pentru *Torah* (Legea), *Neviim* (Profeții), și *Ketuvim* (Scrierile), ceea ce creștinii denumesc, incorect, Vechiul Testament.

Mai trebuie precizate categoriile de elemente cu care vom opera, Praznicele lui YHWH și „evenimentul cristic.”

Prin „evenimentul cristic” înțelegem nașterea omenească a lui Yeșua ha-Mașiyach, viața și slujba Lui, patimile Sale, moartea și îngroparea Sa, învierea Lui și Înălțarea la Ceruri. În mod normal, în cadrul acestui eveniment de natură cristologică nu se adaugă și pogorârea Duhului Sfânt/*Ruach ha-Qodes*, care ține de doctrina pneumatologiei, dar pentru studiul de față vom include și acest lucru. Mai menționăm că acest „eveniment cristic” este format din momente istorice, unice și irepetabile.

În privința Praznicelor discuția e mai vastă: calendarul evreiesc conținea un timp liniar, care consta din zilele obișnuite ale săptămânii, precum și un timp sacru, care descindea în timpul profan prin Șabatul săptămânal și prin sărbători sfinte, „praznicele lui YHWH”.³

În timp ce „evenimentul cristic” este format din momente istorice, unice și irepetabile, „Praznicele lui Yahweh” se repetau periodic, aveau caracter *ciclic*. Acestea erau:

- Praznicele săptămânale: Șabatul, o sărbătoare unică în felul său;
- Festivitatea lunară a lunii noi;
- Praznicele anuale: Paștele; Sărbătoarea Azimilor; Sărbătoarea Săptămânilor; Sărbătoarea Trâmbițelor; Ziua Ispășirii; Sărbătoarea Corturilor;
- Praznicele repetate la șapte ani și la șapte ori șapte ani: anul șabatic⁴ și anul jubiliar.

Trebuie să subliniem faptul că toate aceste evenimente aveau loc în timpuri prestabilite de Dumnezeu, nu în momente aleatorii. Aici merită amintit unul dintre multele momente amuzante din celebra carte *Peripețiile bravului soldat Șvejk*: în plin război mondial, eroul își dă o întâlnire cu un prieten la un anume restaurant „joi, la ora 18, după război, la U’Kalicha”. Este ca și cum eroul ar zice, „eh, ce mare scofală și războiul ăsta mondial, e doar un fleac, va trece și el, principalul este că joi, după ce se termină războiul, ne vedem la cârciumă”. Războiul, o catastrofă de proporții mondiale, este minimalizat și trecut pe planul secund, importantă este întâlnirea de la o anume crâșmă (locație fixă), într-o zi de joi (timp aleatoriu, nefixat concret).

În Providența divină, însă, lucrurile nu se desfășoară aleatoriu absolut deloc. Pasajul din Matei 10:29-31 (text analog în Luca 12:6,7), ne spune:

²⁹Oare nu se vând două vrăbii pe un *assarion*⁵? Totuși, nici una din ele nu cade pe pământ fără voia Tatălui vostru.

³⁰Cât despre voi, până și perii din cap, toți vă sunt numărați.

³¹Deci să nu vă temeți; voi sunteți mai valoroși decât multe vrăbii.

³ Traducerea Bibliei în versiunea Dumitru Cornilescu vorbește despre aceste zile festive în mod inconsecvent, când „Sărbătorile DOMNULUI”, când „praznice”. În această lucrare noi vom folosi îndeosebi termenul „praznic”, cu înțelesul de „zi sfântă”, și nu „sărbătoare”, prin care imensa majoritate a oamenilor înțelege „pretext pentru chefuri”.

⁴ Următorul an șabatic este între 25 septembrie 2014 și 13 septembrie 2015.

⁵ Un *assarion* era 1/10 de drahmă.

Aceste versete dezvăluie faptul că fiecare acțiune, chiar și una care, aparent, e un fleac, căderea unei vrăbii sau a unui fir de păr, este cunoscută de Tatăl și pregătită în mod suveran în Providența Sa. Dumnezeu nu a lăsat nimic la voia întâmplării, El este un planificator deosebit de minuțios. Sfânta Scriptură contestă vehement noțiuni de genul soartei, al destinului, ursitei, norocului, accidentului, întâmplării, fatalității. Cum ziceau rabini de binecuvântată memorie: „Cuvântul ‚coincidență’ nu este un cuvânt *koșer*.”

Desigur, în lume sunt puțini aceia care cred că absolut toate lucrurile și evenimentele care se întâmplă sunt hotărâte mai dinainte, iar dintre aceștia încă și mai puțini știu și cred că până și timpul se scurge conform vocii divine și că Dumnezeu a decretat toate pentru o țintă⁶, conform unui calendar al Său, peste care El este suveran.

Biblia arată, însă, că există o voie divină care a creat un timp, un calendar și intervențiile divine au avut și au loc în temporalitate, în istoria perceptibilă omenirii: „Lumea se comportă ca un *cosmos* guvernat de o ordine universală și care funcționează după un ritm regulat. Măsura, regula o mențin. Legea ei este că orice lucru se află la locul *lui*, că orice eveniment se întâmplă la timpul *lui*.”⁷

Printre altele, calendarul universal conține creația, inclusiv a omului, și restaurarea creației, inclusiv răscumpărarea omului. În miezul credinței mozaice, mesianice și creștine stă convingerea că Dumnezeu nu numai că a inventat istoria, dar a și acționat în cadrul ei.

Aceste elemente par să fie generale și vagi, însă vom arăta faptul că ele se desfășoară conform calendarului stabilit de Creatorul-Mântuitor. Momentan ajunge să spunem că creația omului are loc în timp, în a șasea zi a primei săptămâni, iar mântuirea omului și restaurarea creației căzute are loc tot în timp, fiind un proces punctat de Praznicele lui YHWH.

Împreună cu cititorii, vom vedea din abundență faptul că „Praznicele” nu erau ale oamenilor, în general, nici măcar ale evreilor, în mod special, ci erau **ale lui YHWH, ale DOMNULUI**. În ele credincioșii se bucurau în DOMNUL, erau serbate în cinstea DOMNULUI. Autoritățile umane inteligente și capabile comit uneori inginerii sociale, decretând sărbători prin care gloatele mai sunt lăsate puțin să răsuflă, trudite de purtarea jugului, și să se elibereze de tensiunile interne acumulate. Sărbătorile devin, astfel, niște „supape”, în care oamenii chefuiesc sau se lansează în orgii dornici să-și satisfacă pofte. Toate acestea se pot întâmpla fie conform unui calendar, fie spontan și aleatoriu. Însăși Sfânta Scriptură amintește un exemplu de inginerie socială:

³¹Ieroboam a făcut o casă de înălțimi și a pus preoți luați din tot poporul, care nu făceau parte din fiii lui Levi.

³²A rânduit o sărbătoare în luna a opta, în ziua a cincisprezecea a lunii, ca sărbătoarea care se prăznuia în Iuda, și a adus jertfe pe altar. Iată ce a făcut la Betel, ca să se aducă jertfe vițelilor pe care-i făcuse el. A pus în slujbă la Betel pe preoții înălțimilor ridicate de el.

³³Și a jertfit pe altarul pe care-l făcuse la Betel, în ziua a cincisprezecea a lunii a opta, lună pe care o alesese după bunul lui plac. A hotărât-o ca sărbătoare pentru copiii lui Israel, și s-a suit la altar să ardă tămâie.

I Regi 12:31-33, traducerea Dumitru Cornilescu, subl.ns.

⁶ *Proverbele*, 16:4a.

⁷ Roger Caillois, *Omul și sacrul*, p. 120-121.

În vremurile noastre, Crăciunul, Carnavalul și altele asemenea lor sunt nu numai născociri profund păgâne, dar au și scop de detensionare.

Dar „Praznicele” date de YHWH erau radical diferite: ele se desfășurau conform planului dumnezeiesc, cădeau la timpuri decretate în mod suveran și divin și cereau puritate. La momentul potrivit vom analiza sferele semantice ale termenilor *moed*⁸ și *chag*⁹ folosiți în Biblia evreiască, respectiv *kairos*¹⁰ și *heorte*¹¹ din Noul Testament și vom vedea contextele în care au apărut ei, precum și desfășurarea lor în istoria paradigmatică a poporului evreu. Până atunci oferim doar o pregustare: termenul *moed*, înseriat de savantul Strong cu numărul H 4150, are mai multe conotații: în sensul primar, *moed* înseamnă o întâlnire la un timp stabilit; în mod specific, un festival; în mod convențional, un an; prin implicație, o adunare (convocată pentru un scop clar definit). Din punctul de vedere tehnic, înseamnă congregația în sine; prin extensie, locul întâlnirii; de-aseamenea, un semn(al) (desemnat în prealabil; semn, timp prestabilit, (loc de) adunare (solemnă), congregație, (vreme) desemnată, hotărâtă; solemn(itate), sinagogă, (timp) fixat, stabilit, praznic sau semn) stabilit.

Acum, gândirea ebraică era, în genere, holistică, și când un termen apare în Biblie, el poate însemna simultan toate conotațiile sale.

La fel, luând toate conotațiile termenului *moed*, înțelegem că el însemna **o adunare** care se întrunește într-un **loc stabilit**, adică la Ierusalim, la un **timp stabilit**, adică **de Praznice, cu scopul clar definit**, acela de **a prăznui în cinstea lui YHWH**.

Însă, despre acestea vom vorbi mai mult când vom ajunge să abordăm festivitatea lunară a Lunii noi și Praznicele anuale.

Pentru a ajuta cititorul să înțeleagă lucrarea aceasta, trebuie să precizăm că, în general, traducerea citatelor biblice din lucrarea prezentă ne aparține. Pentru *Tanakh*, colecția de cărți pe care creștinii o denumesc „Vechiul Testament”, am tradus din Biblia ebraică în versiunea Biblia Hebraica Stuttgartensia (BHS), (vezi *Bibliografie*), iar pentru Noul Testament am utilizat Nestle-Aland 27. Ne-am verificat cu ajutorul versiunii Dumitru Cornilescu (1923), a *Noii traduceri în limba română*, cu *New King James* și *New American Standard Bible with Codes* (1995) și, pe alocuri, cu Biblia tradusă de Martin Luther. Desigur, o dată ce autorul prezentei lucrări a lecturat Biblia ani de-a rândul în traducerea făcută de Dumitru Cornilescu, este subiectiv și a rămas tributar ei.

⁸ *Moed* (ebr.), plural *moadim*. Concordanța Strong H 4150.

⁹ *Chag* (ebr.), Concordanța Strong H 2282, din *chagag*, Strong 2287.

¹⁰ *Kairos* (gr.), Concordanța Strong G 2540.

¹¹ *Heorte* (gr.), Concordanța Strong G 1859.

PARTEA ÎNTÂI

ȘABATUL ÎN *TANAKH* (VECHIUL TESTAMENT)

CAPITOLUL ÎNTÂI

AXIOME HERMENEUTICE

Pentru a purcede la drum, trebuie să stabilim modul în care vom studia calendarul sacru în Sfânta Scriptură, să vedem care este hermeneutica pe care o aplicăm.

Mai întâi, să schițăm hermeneuticele care pot fi aplicate textelor biblice.

Primul tip de hermeneutică este cel mai vechi și era aplicat de rabinii evrei. El se numește PARDES, termen mnemotehnic pentru Peșat, Remez, Deraș și Sod. Rabinii aplicau Sfintelor Scripturi o exegeză pe patru niveluri sau paliere, o exegeză *multi-level*. Primul nivel de interpretare a textelor biblice era nivelul P = *Peșat*; aici se făcea exegeza istorică și gramaticală, se cerceta sensul literal al textului; nivelul R provine de la *Remez*, unde învățații căutau sensul aluziv al Scripturilor; D = *Deraș* e interpretarea omiletică a textului, folosită în predici; S = *Sod* este interpretarea ezoterică sau mistică. Deci, PARDES e sistemul rabinic de interpretare multi-level, adică pe mai multe paliere. În anumite cazuri, rabinii aplicau toate cele patru paliere de interpretare, deși este clar că exegeza *Peșat* trebuie să fie făcută corect, iar celelalte doar construiesc pe ea, fără a avea dreptul de a o infirma.¹²

Al doilea tip de hermeneutică este cel alexandrin, pe care l-au preluat și bisericile creștine tradiționale¹³, Biserica ortodoxă¹⁴ și cea catolică¹⁵. Promotorii săi sunt Clement, Origenes, Athanasius, Chiril, gânditori influențați de platonism. Ei porneau de la text, așa

¹² Vom exemplifica hermeneutica PARDES când vom prezenta lucrarea *Profeții mesianice*. Acronimul PARDES este folosit ca atare din 1290, prima sa ocurență fiind în *Zohar*-ul misticului Moses ben Șem Tov, dar ca metodă de tâlcuire a Scripturilor el era întrebuițat mai dinainte.

¹³ Vom da un exemplu în partea a III-a a acestei lucrări, *Pseudo-Șabat*, prin inserarea capitolului al XV-lea din *Epistola lui Barnaba*.

¹⁴ Vezi, de exemplu, Mircea Basarab, *Ermineutica biblică*, Edit. Episcopiei Ortodoxe Române, Oradea, 1997.

¹⁵ Hermeneutica catolică distinge interpretarea literală și aplicațiile spirituale, morale sau mistice, deci anagogice. Cele patru „sensuri ale Scripturii” din Evul Mediu par să fi avut drept părinți pe Petru Lombardul și Toma d’Aquino.

cum făceau rabinii la nivelul *Peşat*, dar ajungeau la speculații teologice, alunecau în alegorizări, ajungând la nivelul *Sod* și afirmând lucruri care nu erau în text. În loc să se aducă la lumină adevărurile Bibliei, să se facă o „ex-egeză”, se făcea „eis-egeză”, adică tâlcuitorul Bibliei forța Scriptura să spună ceea ce credea el. În Evul Mediu s-a ajuns să se creadă că textul Bibliei are patru niveluri de interpretare, și cel alegoric este unul dintre ele.

Al treilea tip de hermeneutică este cel antiohian, cunoscut prin exegeza istorico-gramaticală. Desigur, exegeți pricepuți (Diodor din Tarsus, Ioan Chrysostom, Theodor de Mopsuestia, etc.) identificau și unele sensuri aluzive¹⁶.

Tipul de hermeneutică pe care-l vom aplica în această lucrare este cel istorico-gramatical, pe care-l vom prezenta în cele ce urmează, nu înainte de a spune că pe alocuri am considerat oportun să inserăm și citate preluate de la teologi valoroși, precum și de la istorici sau filosofi ai religiilor, în măsura în care aruncă o lumină clarificatoare pentru demersul nostru.

DUMNEZEU A VORBIT

1. Scriptura există pentru că Dumnezeu a vorbit.
2. Scriptura este ceea ce este pentru că Acela care a vorbit este Însuși Dumnezeu.
3. Dumnezeu a vorbit ca să Se facă înțeles (contextul literar).
4. Pentru a Se face înțeles, Dumnezeu a vorbit în timp și spațiu (contextul istorico-geografic).
5. Dumnezeu nu Se contrazice (contextul teologic).
6. Vorbirea lui Dumnezeu rămâne veșnic relevantă și normativă în principiile ei, dar nu neapărat în aplicațiile sale specifice (contextul actual).

Când se face exegeza unui text biblic, el este privit ca fiind determinat de cele trei contexte care au născut textul: *contextul literar*, *contextul istoric* și *contextul teologic*. *Contextul literar* există mulțumită faptului că, în comunicarea Lui cu omul, Dumnezeu S-a folosit de limbaj, respectând toate regulile acestuia. *Contextul istoric* derivă din faptul că Dumnezeu a vorbit unor oameni care au trăit într-o perioadă istorică și o zonă geografică dată. *Contextul teologic* ține de faptul că întreaga Scriptură este vorbirea Unuia și Aceluiași Dumnezeu, iar El nu Se contrazice. La cele trei contexte care determină înțelesul textului Scripturii, trebuie adăugat și al patrulea, *contextul cititorului*, în care cititorul-închinător aplică adevărurile înțelese din text. Întrucât Acela care a vorbit este Însuși Dumnezeu, vorbirea Lui rămâne relevantă și normativă pentru oamenii din toate timpurile, deci și pentru noi, acum și aici.¹⁷

Redăm mai jos schița, fiind încredințați că o imagine vorbește cât o mie de cuvinte.

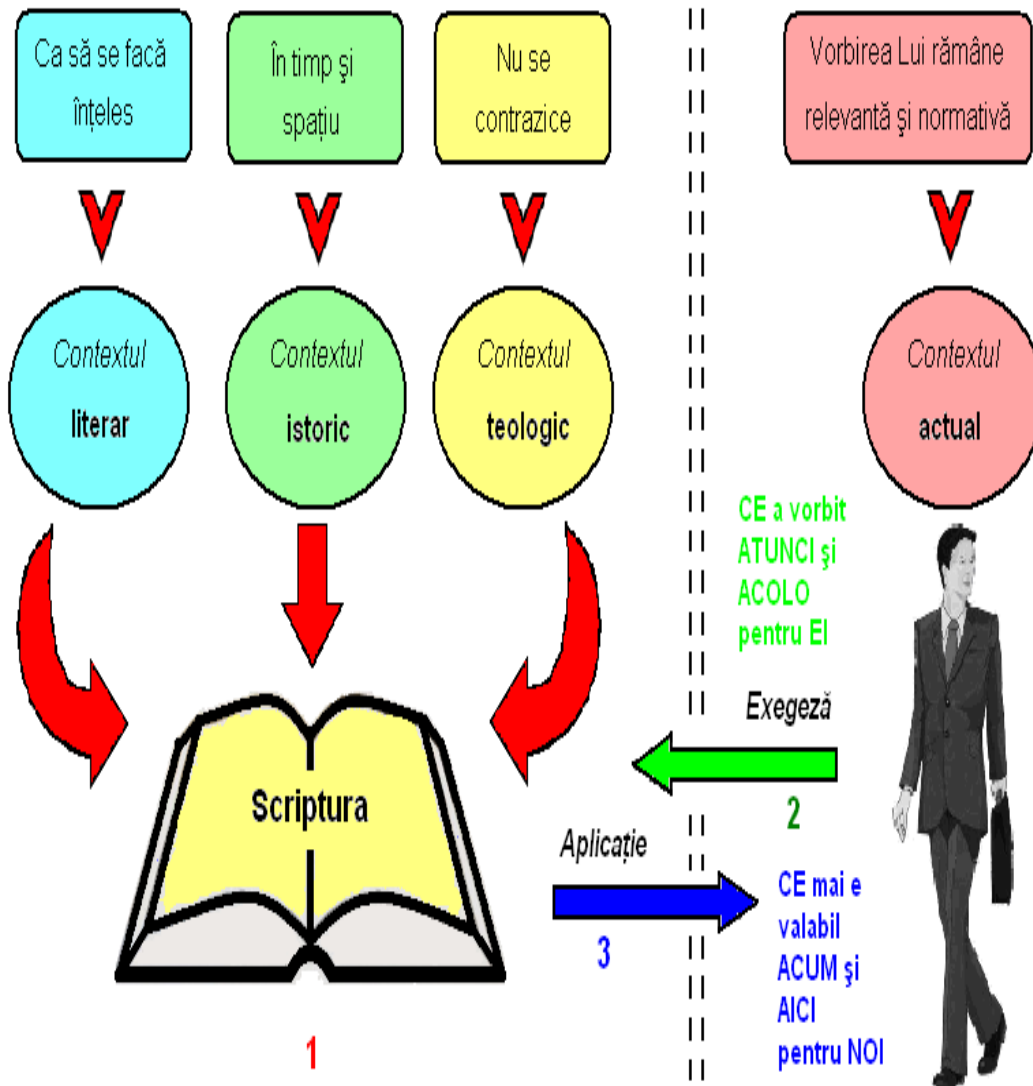
¹⁶ Vezi, de exemplu, alegoria paulină din *Epistola către galateni*, 4:21-31.

¹⁷ Aceste axiome, precum și schița următoare, sunt preluate de la Benjamin Fărăgău, din cartea sa *Shema Israel!*, p. 178,179.

DUMNEZEU A VORBIT

Dumnezeu **a vorbit**

Dumnezeu **a vorbit**

CAPITOLUL AL II-LEA

ZIUA

În Sfânta Scriptură, ziua¹⁸, ca unitate de măsură a timpului, începe seara. Acest fapt este repetat în Genesa 1:5,8,13,19,23,31:

⁵Elohim a numit lumina „zi”, iar întunericul l-a numit „noapte”.

Astfel, a fost o seară, și apoi a fost o dimineață: aceasta a fost ziua întâi.

⁸ Elohim a numit întinderea “Cer”.

Astfel, a fost o seară, și apoi a fost o dimineață: aceasta a fost ziua a doua.

¹³ Astfel, a fost o seară, și apoi a fost o dimineață: aceasta a fost ziua a treia.

¹⁹ Astfel, a fost o seară, și apoi a fost o dimineață: aceasta a fost ziua a patra.

²³ Astfel a fost o seară, și apoi a fost o dimineață: aceasta a fost ziua a cincea.

³¹ Elohim S-a uitat la tot ce făcuse, și iată că erau foarte bune.

Astfel a fost o seară, și apoi a fost o dimineață: aceasta a fost ziua a șasea.

O zi, deci, este considerat a fi intervalul de timp cuprins între o seară și următoarea seară.

Pentru a se distinge între partea diurnă și cea nocturnă a zilei, Creatorul a făcut doi luminători¹⁹, unul mare și unul mic:

¹⁴ Dumnezeu a zis: "Să fie niște luminători în întinderea cerului, ca să despartă ziua de noapte; ei să fie niște semne care să arate vremurile, zilele și anii;

¹⁵ și să slujească de luminători în întinderea cerului, ca să lumineze pământul." Și așa a fost.

¹⁶ Dumnezeu a făcut cei doi mari luminători, și anume: luminătorul cel mai mare ca să stăpânească ziua, și luminătorul cel mai mic ca să stăpânească noaptea; a făcut și stelele.

¹⁷ Dumnezeu i-a așezat în întinderea cerului, ca să lumineze pământul,

¹⁸ să stăpânească ziua și noaptea, și să despartă lumina de întuneric. Dumnezeu a văzut că lucrul acesta era bun.

¹⁹ Astfel, a fost o seară, și apoi a fost o dimineață: aceasta a fost ziua a patra.

Genesa 1:14-19.

Pentru discuția asupra acestui pasaj, am preferat inserarea traducerii efectuate de Dumitru Cornilescu, 1923, întrucât ea este citită de numeroși credincioși, atât protestanți cât și tradiționaliști și, ca atare, este responsabilă de formarea (sau deformarea) gândirii religioase a cititorului într-un mod sau altul.

¹⁸ *Yom*: zi. Concordanța Strong H 3117.

¹⁹ *Maor*: luminător, purtător de lumină. Concordanța Strong H 3974.

Luminătorii, deci, au funcții multiple:

- ei despart ziua de noapte (v. 14a);
- sunt plasați pe firmament pentru a lumina Pământul (v.15, 17b);
- luminătorul mai mare stăpânește ziua;
- luminătorul mai mic stăpânește noaptea (16, 18a);
- separă lumina de întuneric (18).

Invităm cititorii să acorde o atenție sporită următorului fapt: conform părții a doua a versetului 14, luminătorii trebuiau să fie și niște semne care să indice „vremurile”. Aici trebuie făcute câteva precizări: ceea ce aici apare ca „vremuri”, un slavonism, în original figurează ca fiind *moadim*. Acest *moadim* nu semnifică totalitatea elementelor meteorologice care determină starea atmosferei, nici nu înseamnă ere sau epoci determinate istoricește, și nici măcar timpuri, anotimpuri, sezoane, ci „soroace, timpuri prestabilite”, inclusiv aspecte specifice ale ciclului natural, ca în Ieremia 8:7. În consecință, cadrul dat al versetului 14 din Genesa 1 fiind cel al creației, scopul întemeierii *mo'adim* [vremuri] este cu siguranță acela de a înființa un calendar care guvernează fiecare aspect al vieților plantelor, animalelor, precum și al oamenilor, și nu numai cel de a desemna timpurile speciale de închinare”.²⁰ Legiuitorul divin a decis ca luminătorii să fie semne (*otot*), or semnele sunt purtătoare de mesaj, întotdeauna indică spre ceva. În acest caz luminătorii, soarele și luna, indică spre „soroace”, „timpuri prestabilite”, precum și spre zile și ani.

Aceste funcții ale luminătorilor sunt parțial repetate în Deuteronom 4:19; Psalmul 74:16; 136:7.

O considerație aparte merită Psalmul 104:19:

¹⁹El a făcut luna ca să arate vremurile (*moadim*);
Soarele știe când trebuie să apună.

Luna, astrul selenar, este aceea care indică mai precis timpurile prestabilite. Nu este de mirare, deci, că evreii (la fel ca alte popoare din antichitate) aveau un calendar lunar, determinat de fazele Lunii: lună nouă, primul pătrar, lună plină, ultimul pătrar.

Întrucât luna calendaristică dictată de fazele lunii avea doar cam 29 ½ zile, „luna sinodică”, ea rămânea „în urmă” față de timpul real, determinat de calendarul solar, acumulându-se decalaje de 7 luni la 19 ani. Ca atare, din necesități practice, în timp s-a acceptat un calendar luni-solar bazat pe ciclul metonic, care insera o lună în plus, Adar Șeni, în anul 3, 6, 8, 11, 14, 17 și 19. Cu toate acestea, acest calendar nu este sacru. Calendarul timpurilor prestabilite de Divinitate se orienta în funcție de Lună.

Potrivit Cuvântului inspirat, săptămâna biblică a avut totdeauna șapte zile, diferind de săptămâna babiloniană, de cinci zile și de cea romană, care inițial avea opt zile.²¹ Însă zilele săptămânii biblice (și evreiești) nu aveau nume, pentru că nu erau importante în ele însele. Ele erau ziua întâi a săptămânii, *yom rișon*; ziua a doua: *yom*

²⁰ Henry Ross Cole, “The Sacred Times Prescribed in the Pentateuch: Old Testament Indicators of the Extent of Their Applicability,” disertație de doctorat, p. 59, *apud* Samuele Bacchiocchi, *God's Festivals in Scripture and History*, vol. I, p. 37.

²¹ Se pare că evreii i-au convins pe romani să treacă la săptămâna de șapte zile.
<http://abacus.bates.edu/~mimber/Rciv/roman.cal.htm>

șeni; ziua a treia: *yom šliși*; ziua a patra: *yom revî*; ziua a cincea: *yom khamiși*; ziua a șasea: *yom khașiși*. Singura zi care avea „nume” era ziua de odihnă, *yom șabbat*, Șabatul.

În treacăt, trebuie spus că acest termen, *yom*, care este al cincilea substantiv ca frecvență în Scripturile evreiești, nu semnifică întotdeauna o zi de 24 de ore (Gen. 1:5; Num. 7:12,18; Hag. 1:15), sau perioada zilei cuprinsă între răsăritul și apusul soarelui (Gen. 1:14; 3:8; 8:22, Amos 5:8), ci semnifică și o perioadă de timp nedefinită (Gen. 2:4; Ps. 102:3; Is. 7:17) sau a unui eveniment specific (Is. 9:3; Ier. 32:31; Ezech. 1:28). Ca informații generale, mai înfățișăm câteva sintagme întrebunțate în Sfânta Scriptură privitoare la zile:

1. „ziua (aceea)” (Ioel 2:29; Isaia 61:2b; 63:4; I Corinteni 3:13; II Timotei 4:8; Evrei 10:25);
2. „ziua lui YHWH” (Obadia 15; Ioel 1:15; 2:1,11,31; Amos 5:18,20; Isaia 13:6,9; Țefania 1:7,14; Ieremia 46:10; Ezechiel 30:3; Maleahi 3:2; 4:1-5; Fapte 2:20; I Tesaloniceni 5:2; II Tesaloniceni 2:2; II Petru 3; Apocalipsa 1:10; 16:14);
3. „ziua lui Elohim” (II Petru 3:12);
4. „zilele din urmă” (Genesa 49:1; Numeri 24:14; Deuteronom 4:30; 31:29; Osea 3:5; Mica 4:1; Ieremia 23:20; 30:24; 48:47; 49:39; Ezechiel 38:16; Daniel 2:28; 10:14; Fapte 2:17; II Timotei 3:1; Iacov 5:3; II Petru 3:3; Evrei 1:2, etc.);
5. „ziua judecății” (Matei 10:15; Fapte 17:31; Apocalipsa 6:17; 16:14);
6. „ziua lui Mesia Yeșua” (I Corinteni 5:5; II Corinteni 1:14).

De reținut:

Elohim-Creatorul a decis ca ziua să fie măsurată de seara până în următoarea seară.

Soarele, și mai ales luna, indică timpuri prestabilite – *moadim*.

Luna biblică începe cu faza de lună nouă, „crai-nou”.

CAPITOLUL AL III-LEA

ȘABATUL ÎN TORAH

I. ȘABATUL ÎN CARTEA GENESEI

Genesa 2:1-3:

¹ Astfel au fost sfârșite Cerurile și Pământul și toată oștirea lor.

² În ziua a șaptea *Elohim* Și-a sfârșit lucrarea pe care o făcuse; și în ziua a șaptea S-a odihnit²² de toată lucrarea Lui pe care o făcuse.

³ *Elohim* a binecuvântat ziua a șaptea și a sfințit-o, pentru că în ziua aceasta S-a odihnit de toată lucrarea Lui, pe care o crease și o făcuse.

Înainte de a trata Genesa 2:1-3, să vedem contextul mai larg în care apar aceste versete. Acest context mai larg este format din capitolele 1 și 2 din Genesa, capitole în care se relatează creația. *Elohim*, Dumnezeirea Creatoare, termină lucrarea creației²³ și „Se odihnește”. Dacă ne-am gândi la creație și ne-am juca puțin cu termeni grecești, am spune că „la început” nu fusese nimic, apoi apăruse Haos²⁴, apoi, prin Logos²⁵, se ordonase un Cosmos²⁶, stăpânit de Chronos²⁷, în care-și face loc Kairos²⁸...

Vizavi de Creațiune, un istoric al religiilor de calibrul lui Mircea Eliade spunea, desigur într-un alt registru: „*Cosmogonia este manifestarea divină supremă*, gestul exemplar de putere, de îndestulare, de creativitate.”²⁹ (În viziunea iudeo-creștină a Creațiunii există, incontestabil, doar Divinitatea care creează lumea și omul. Acest *Weltanschauung* contrastează cu mitologiile multor populații – arhaice sau nu –, care afirmă triumphiul teogonie-cosmogonie-antropogonie.)

După ce lumea a ieșit din „mâinile” Ziditorului și El a pus ordine în acel *tohu ve-bohu*, totul fremăta de prospețime, Pământul era aburind³⁰. Începea, într-un fel, ceea ce Hesiod, ctitor al poeziei epice eline, urma să denumească „Vârsta de aur”³¹, iar indienii,

²² Șabat (Concordanța Strong H 7673): a înceta; a sista; a se odihni.

²³ Ebraică: *Maaseh bereșit*. Nu se referă la una din cele două ramuri ale misticii evreiești.

²⁴ *Haos*: materia amorfă.

²⁵ *Logos*: pentru filosofi, principiul ordonator al Universului. Pentru creștini, Cuvântul, Hristos.

²⁶ *Cosmos*: podoabă, din *kosmeo*, a împodobi, a înfrumuseța.

²⁷ *Chronos*: timpul regulat.

²⁸ *Kairos*: timp potrivit, moment oportun.

²⁹ Mircea Eliade, *Sacru și profanul*, p. 55.

³⁰ „...un abur se ridica de pe pământ și uda toată fața Pământului” (Genesa 2:6).

³¹ Vezi Hesiod, *Munci și zile*, stihul 107-124, sau Lileta Stoianovici-Donat, *Mitul „vârstei de aur” în literatura greacă*, ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1981.

în *Brahmana* și mai ales *Purana*, s-o desemneze ca fiind prima vârstă, Kṛta yuga.³² Totul era atât de frumos încât nu este de mirare că avem încă în noi nostalgia originilor, nostalgia Paradisului, dorința de întoarcere la „*Lumea puternică, proaspătă și curată*, așa cum era ea *in illo tempore*. Aceasta înseamnă o sete de *sacru* și, în același timp, o nostalgie a *Ființei*.”³³

Revenind, însă, de la nostalgie la tema lucrării, este important să sesizăm faptul că Creatorul încetează și se odihnește de actul creației, nu de susținerea Creațiunii. Dacă El ar fi încetat orice activitate, Creațiunea s-ar fi dezintegrat. Însă susținerea Creațiunii, păstrarea și mișcarea atomilor, furnizarea aerului, a luminii și a tuturor celor necesare vieții, sunt acte energizate nu atât de mult din atributul omnipotenței și al omniscienței Sale, manifestate în Creațiune, ci revelate de bunătatea și dragostea Lui statornică prin intermediul purtării de grijă pentru Creațiune, prin Pronia sau Providența Lui. Apostolul Pavel, spunea odată, predicând grecilor în Aeropag: „El (Dumnezeu) ... dă tuturor viața, suflarea și toate lucrurile” (Fapte 17:25a). Dar dacă susținerea Creațiunii este o lucrare, atunci înseamnă că Dumnezeu a lucrat în fiecare Șabat, lucrează în fiecare Șabat și va lucra în fiecare Șabat, dăruind Creațiunii Lui „viața, mișcarea și ființa”, cum spunea Epimenides³⁴, citat de apostolul Pavel (Fapte 17:28a). Or, cărțile pe care creștinii le denumesc *Noul Testament*³⁵ și le consideră revelație ulterioară cărților *Tanakh*-ului, spun, de pildă:

¹⁷Dar Yeșua le-a răspuns:
„Tatăl Meu lucrează până acum; și Eu de asemenea lucrez.”
Evanghelia după Ioan, 5:17.³⁶

Dumnezeu, deci, S-a odihnit de activitatea de creație, nu de toate activitățile Sale. Păstrarea în memorie a acestui lucru ne va ajuta în problematizarea ulterioară: vom vedea că, după cum Elohim-Creatorul a continuat să săvârșească unele lucrări absolut necesare și proniatoare, credinciosul, care trăiește o *imitatio dei*, poate să săvârșească unele „lucrări” în Șabat în mod legitim.

Samuele Bacchiocchi spune aceeași idee în alt mod: „Odihna lui Dumnezeu în ziua a șaptea din Genesa 2:2-3 este o *odihnă a încetării*, după cum este indicat de folosirea verbului *shabat*, care înseamnă ‚a se opri, a nu mai face, a înceta’. Funcția sa este *cosmologică*, adică explică modul în care Dumnezeu S-a simțit vizavi de creația Sa: a considerat-o ca fiind încheiată și desăvârșită, și pentru a recunoaște desăvârșirea ei, Dumnezeu S-a oprit.”³⁷

Pe de altă parte, e bine să subliniem faptul că limbajul folosit este antropomorfic în mod intenționat, pentru că Dumnezeu nu era istovit, nici măcar obosit. Poate că El crease prin energiile divine necreate, despre care vorbea pe vremuri Grigore de Palama...

³² Mircea Eliade, *Aspecte ale mitului*, p. 58,59.

³³ Mircea Eliade, *Sacral și profanul*, p. 64.

³⁴ Epimenides, un poet-profet păgân, care va fi trăit în secolul al VI-lea î.e.n.

³⁵ *Noul Testament* sau, mai corect, *Legământul Înnoit*, alcătuit din 27 de cărți, scrise de apostolii lui Yeșua Mesia sau de credincioși din anturajul apostolic.

³⁶ Samuele Bacchiocchi insistă că lucrarea lui Dumnezeu din *Evanghelia după Ioan* nu este nici creatoare, nici proniator-susținătoare, ci se identifică cu lucrarea răscumpărătoare a Fiului (Ioan 4:34; 6:29; 10:37,38; 14:11; 15:24; 9:3). Vezi *The Sabbath in the New Testament*, p. 28.

³⁷ Samuele Bacchiocchi, *God's Festivals in Scripture and History*, vol. I, p. 38

...Părăsim câteva momente acest pasaj, pentru a ne întreba: dar cum de Și-a îngăduit Dumnezeu să Se odihnească? Nu știa că omul, creatura Sa, urma să cadă în păcat și să sfâșie puritatea Creațiunii? Nu știa că va trebui să gândească o mântuire a omului și o restaurare a Creațiunii, o *tikkun ha-olam*? Nu știa că va mai trebui să lucreze?... Vom schița un posibil răspuns atunci când vom ajunge la dezbaterea *Epistolei către evrei*, 4:9, verset impregnat și cu o puternică savoare tipologică.

La finalul activității de creație, Făcătorul mai întreprinde câteva acțiuni: binecuvântează ziua a șaptea și, chiar mai mult, o sfințește.³⁸ Este prima izbucnire a sacrului, prima hierofanie. Atenție: în perspectiva dumnezeiască, săptămâna nu are șapte zile, ci mai degrabă șase plus una: primele șase, de muncă, iar a șaptea fiind cea de odihnă. Atoateziditorul nu a sfințit o zi din șapte, oricare ar fi ea, ci chiar a șaptea zi... și aceasta înseamnă că ziua a șaptea nu are o natură morală numai, ci morală ȘI ceremonială!

Dumnezeu nu acționează pentru a strecura o sugestie, nici măcar pentru a da doar un exemplu, ci chiar pentru a oferi un **tipar** al vieții și activității, un ritm, o cadență a vieții de 6+1, precum și pentru a da un decret care ține de creație. Cum spunea Mircea Eliade: „timpul sacru se opune duratei profane.”³⁹ Și în altă parte: „prin dialectica hierofaniei, profanul se poate transforma în sacru.”⁴⁰ Acest lucru este subliniat și de Roger Caillois: „În fond, singurul lucru care se poate afirma cu îndreptățire despre sacru în general este conținut în definiția însăși a termenului: anume că el se opune profanului.”⁴¹ ...Aceste două lumi, cea a sacrului și a profanului, se definesc riguros numai una prin alta. Se exclud și se presupun.”⁴² Avem a face, deci, cu șase zile profane și a șaptea sacră. Aurel Codoban, filosof al religiilor, scrie că Șabatul „...devine un centru în timp al integrării nivelului superior cu cel inferior al lumii.”⁴³

Șabatul este, prin urmare, un timp sacru. După Mircea Eliade⁴⁴, timpul sacru are două caracteristici:

1. repetabilitatea lui (în sensul că orice acțiune semnificativă îl reproduce);
2. faptul că, deși e considerat ca transistoric, situat dincolo de orice contingentă, într-un fel în eternitate, acest timp sacru are, în istorie, un ‘început’, anume momentul când divinitatea a creat lumea sau a organizat-o.

Lucrul acesta va deveni mai evident în alte cărți din canonul Sfintei Scripturi. Să nu uităm că Biblia este o **revelație progresivă**: ca atare, și subiectele pe care le prezintă ea nu sunt înfățișate toate deodată, ca o „Mărturisire de credință” sau un manual de teologie dogmatică, cu subiecte aranjate frumos, într-un mod logic-coerent, eventual decurgând unele din altele și/sau intercon condiționându-se, ci învățăturile sale au fost date în timpuri și circumstanțe care se întind pe multe veacuri, în funcție de voia și lumina divină.

Sfânta Scriptură ne lasă să mai vedem două lucruri, menționate nu explicit, ci implicit, din care primul este sesizat de Fericitul Augustin: în cazul tuturor celorlalte zile se precizase „a fost o seară și a fost o dimineață” (Genesa 1:5,8,13,19,23,31), dar ziua a

³⁸ Rădăcina *qds* înseamnă „a sfinți, a pune deoparte, a consacra”. Concordanța Strong H 6918.

³⁹ Mircea Eliade, *Tratat de istoria religiilor*, p. 303.

⁴⁰ Mircea Eliade, *Nostalgia originilor*, p. 208.

⁴¹ Roger Caillois, *op. cit.*, p. 13

⁴² Roger Caillois, *op. cit.*, p. 19.

⁴³ Aurel Codoban, *Sacru și ontofanie*, p. 131.

⁴⁴ Mircea Eliade, *op. cit.*, p. 308.

șaptea nu are seară⁴⁵... Ea este ziua fără seară și s-ar putea să prefigureze ziua aceea în care istoria se va termina și omul va păși în veșnicia fără seară...⁴⁶

La Augustin, teologia Șabatului este poetică:

Doamne, Dumnezeule, dă-ne pace, căci pe toate ni le-ai dat, pacea liniștii, pacea sabatului, pace fără de seară. În adevăr, această ordine prea frumoasă a lucrurilor foarte bune, după ce vor trece măsurile lor, va zice că, în adevăr, în ele s-a făcut dimineața și seara. Dar ziua a șaptea este fără de seară și nu are apus, pentru că ai sfințit-o ca să rămână în veșnicie, pentru că glasul Cărții tale să ne vorbească mai înainte faptul că Tu, după lucrările Tale foarte bune, Te-ai odihnit în a șaptea zi, deși le-ai făcut liniștit, că și noi după faptele noastre foarte bune, pentru că Tu ni le-ai dat, ne vom odihni în Tine, în sabatul vieții veșnice.

Căci chiar și atunci Tu te vei odihni în noi, așa cum lucrezi în noi, și acea odihnă a Ta va fi pentru noi așa cum sunt aceste lucrări ale Tale pentru noi. Tu, însă, Doamne, mereu lucrezi și mereu te odihnești și nu vezi pentru un timp și nici nu te odihnești pentru un timp și totuși faci și vederile în timp, și timpurile înseși, și liniștea după timp. Sperăm ca după ele (după faptele bune) ne vom odihni în marea Ta sfințenie. Tu, însă, Bun care nu are nevoie de alt bun, ești mereu liniștit, pentru că liniștea Ta ești Tu însuși.

Al doilea fapt este acela că omul și-a început existența în ziua a șasea a creației, ca parte a sa. Deci în ziua a șaptea, când Dumnezeu Se odihnea, omul exista. În chiar prima zi din existența sa, omul s-a odihnit, nu pentru că ar fi muncit și era trudit, ci s-a odihnit în Domnul, **contemplând** frumusețile Sale minunate și având părtășie cu Creatorul său.⁴⁷ Faptul că omul avea o asemenea relație se vede din Genesa 1:26-30, 2:7, 15-24, și mai ales 3:8: „au auzit glasul lui YHWH *Elohim*, care umbla prin grădină în răcoarea zilei.” Termenul „răcoare” (*ruach*) poate semnifica și „vântul”, „suflul” sau „duhul/Duhul”, și credem că el le semnifică pe toate deodată, conform gândirii evreiești⁴⁸.

În cartea sa *Leviticul*, Beniamin Fărăgău scrie:

Deci imediat după ce a fost creat, omul a fost invitat să intre în odihna lui Dumnezeu. A fost invitat să ia parte la Sărbătoarea terminării lucrării lui Dumnezeu.

Deși totul în jurul omului era încă neexplorat – ceea ce ar fi putut constitui pentru acesta un extraordinar motiv de anticipație născută din dorința de cunoaștere, sau un motiv de teamă, de angoasă în fața necunoscutului – Dumnezeu l-a invitat să le pună pe toate deoparte și să se odihnească. Intrarea omului în odihna lui Dumnezeu s-a dorit a fi semnul totalei lui încrederi în Dumnezeu, în faptul că Dumnezeu este autoritatea ultimă în Univers, care are totul sub control, și în faptul că tot ceea ce Dumnezeu a gândit și a creat este bun și desăvârșit pentru creatura Sa, chiar dacă acestea erau încă neexplorate și netestate de om.⁴⁹

⁴⁵ *Dies septimus sine vespera est nec habet occasum, quia sanctificasti eum ad permansionem sempiternam*, Sf. Augustin, *Confesiuni*, p. 338. Aceeași idee și la R. Levi, în numele lui R. Zimra, *apud* Samuele Bacchiocchi, *The Sabbath in the New Testament*, p. 34.

⁴⁶ Probabil prezentată aluziv în Zaharia 14:7.

⁴⁷ Probabil că timpul și istoria se va sfârși, și eternitatea va începe tot printr-un Șabat, o odihnă veșnică.

⁴⁸ Dacă ar fi să operăm reduționist, am zice că gândirea evreiască era holistică și conjunctivă, în opoziție cu gândirea greacă, fragmentară și disjunctivă.

⁴⁹ Beniamin Fărăgău, *Leviticul*, p. 240.

În aceeași gamă compunea și fostul papă Ioan Paul al II-lea:

Odihna divină a zilei a șaptea nu face aluzie la un Dumnezeu inactiv, ci accentuează plinătatea a ceea ce a fost creat. Ea vorbește, ca să zicem așa, despre zăbovirea lui Dumnezeu în fața lucrărilor „foarte bune” (Gen. 1:31), făcute de mâna Lui, spre a arunca asupra lor o privire plină de bucurie și desfătare. Aceasta este o privire „contemplativă”, care nu doar privește la noile realizări, ci se bucură de frumusețea a ceea ce fusese deja înfăptuit.⁵⁰

În altă ordine de idei, când Creatorul S-a odihnit, în ziua a șaptea, în lume nu existau evrei și ne-evrei, exista doar Adam, omul, omul primordial, protopărintele omenirii. O implicație a acestei afirmații ar fi aceea că mai târziu, când s-a poruncit limpede respectarea Șabatului, el trebuia ținut de întreaga omenire (nu doar de evrei), ca eveniment comemorativ al creației încheiate. Dar, să n-o luăm *ante eventum*.

Mai inserăm un citat din părintele Andre Scrima, care se deschide cu o rostire tulburător de frumoasă: omul este o făptură sabatică.

Omul este o făptură sabatică. După Scriptură, el a fost creat la sfârșitul zilei a șasea. Întreaga „facere”, geneza Lumii era sfârșită și „Dumnezeu S-a uitat la tot ce făcuse și a văzut că erau bune” (Gen. 1:25).

Și mai departe Scriptura ne descoperă că „după aceea” Dumnezeu a zis: „Să facem pe om” (Gen. 1:26).

Omul a fost creat, prin urmare, în vecernia celei de a șasea zi, în vecernia Vinerii care este începutul Sâmbetei. Omul se deosebește de celelalte făpturi prin acest caracter sabatic. Numai el cunoaște sensul sărbătoresc al vieții. Sabatul este ziua odihnei, a bucuriei, a clarității de conștiință. Semnul omului este plinătatea luminoasă a cugetului. Oglindirea în sine a cugetului, cugetarea este o bucurie interioară, lumina sufletului temeinică și hrănitoare. Gândul în sine, în înțeles dumnezeiesc, este o odihnă, dar o odihnă mișcătoare, o pace săltătoare, profund limpede și împlinitoare.

Așadar, prin faptul creației omului, întreaga făptură intră în odihna sabatică, în pacea profundă a unirii cu Creatorul. Omul intră în viață sub acest semn al Șabatului, care îi stă în față ca Destinul său personal, ca starea hărăzită lui dintru începuturi, ca modalitatea lui ontologică. „Fiul Omului este și Domn al Șabatului”.⁵¹

Ulterior, în cartea Genezei nu se menționează termenul *șabat*, nici măcar în treacăt, dar trebuie să reținem că Genesa este o carte a originilor, nu a poruncilor... Oricum, se pot identifica aluzii la un ciclu de șapte:

⁴Căci, după **șapte** zile, voi face să plouă pe Pământ 40 de zile și 40 de nopți; și voi șterge de pe fața Pământului toate viețuitoarele pe care le-am făcut.”

¹⁰După cele **șapte** zile, pe Pământ au venit apele potopului.

Genesa 7:4,10.

⁵⁰ Epistola pastorală *Dies Domini*, scrisă de papa Ioan Paul al II-lea, 31 mai 1998, *apud* Samuele Bacchiocchi, *Sabatul sub foc încrucișat*, p. 18.

⁵¹ Andre Scrima, *Antropologie apofatică*, p. 177,178.

¹⁰A mai așteptat alte **șapte** zile, și iarăși a dat drumul porumbelului din arcă.

¹²A mai așteptat alte **șapte** zile și a dat drumul porumbelului, dar porumbelul nu s-a mai întors la el.

Genesa 8:10,12.

²⁷Împlinește **săptămâna** cu aceasta și ți-o vom da și pe cealaltă pentru slujirea pe care mi-o vei mai sluji alți **șapte** ani.

Genesa 29:27.

„Menționarea unei săptămâni de șapte zile și a unui ciclu de șapte ani în practica vieții lui Laban, ruda lui Avraham, este izbitoare.”⁵²

Părăsim un moment scena Șabatului inițial pentru a insera o schiță a importanței cifrei șapte, articol pus la dispoziția noastră de domnul Silvian Guranda. Schița înfățișează câteva elemente care fac ca cifra șapte să prezinte interes nu numai pentru studierea sa în cadrul timpului sacru iudeo-creștin, ci și pentru alte discipline:

- Cele 7 culori ale luminii albe – le reperăm cu ochiul liber în culorile curcubeului: „roșu-oranj-galben-verde-albastru-indigo-violet”⁵³;
- Cele 7 perioade ale elementelor chimice – din tabelul lui Mendeleev. Observând că proprietățile elementelor se repetă tot la 7 grupe de ordine, D.I. Mendeleev a descris exact unele metale care încă nu erau descoperite la data aceea, 1871.
- Proporția 7, în corpul uman: capul intră de 7 ori în înălțimea omului; ochiul intră de 7 ori în lățimea totală a feței; cele 7 articulații ale membrelor... (vezi *Tratate despre proporția umană*).
- Regenerarea în 7 ani a tuturor celulelor din corpul omenesc⁵⁴.
- Perioada de 7 zile a unor funcții biologice (durata gripei, grefele de țesuturi, traumatisme craniene, congestie pulmonară nebacteriană, etc.).
- Cele 7 elemente de bază ale apei fiziologice: Na, Ca, Fe, K, Mg, Cl, PO4⁵⁵.
- Cele 7 forme moleculare ale ADN-ului⁵⁶.
- Cele 7 feluri de energie: solară, geotermică, eoliană, mareică, hidraulică, termică și nucleară⁵⁷.
- Cele 7 tipuri de radiație: razele x, razele gama, razele beta, razele alfa, protoni, neutroni, razele cosmice⁵⁸.
- Doar 7 tipuri de poliedru: tetraedrul trunchiat, cubul trunchiat, cubooctaedrul, octaedrul trunchiat, icosaedrul trunchiat, dodecaedrul trunchiat, icosododecaedrul⁵⁹.
- Doar 7 grupe de cristale: sistemul triclinic, sistemul monoclinic, sistemul rombic, sistemul patratic, sistemul hexagonal, sistemul romboedric, sistemul cubic⁶⁰.

⁵² Articolul „Sabbath” din *Nelson's New Illustrated Bible Dictionary*.

⁵³ Eugeniu Toma, *Descifrarea curcubeului*, 1966, pag. 14.

⁵⁴ Vezi P. Raicu, M. Ionescu Varo, V. Stoian, *Celula vie*, 1978, pag. 159.

⁵⁵ Acad. E. Pora, *Unitatea lumii vii*, 1980, pag. 31.

⁵⁶ Vezi Liviu M. Popa, *Acizii nucleici*, 1978, pag. 47.

⁵⁷ M. Pavelescu, I. Purica, *Reactorii nucleari și natura*, 1978, pag.11-21.

⁵⁸ C. Panfil, *Întrebări și răspunsuri din genetică*, 1980, pag. 142

⁵⁹ Florica T. Câmpan, *A doua carte cu probleme celebre*, 1972, pag. 234.

⁶⁰ Ovidiu Bolgiu, *Cristalografie*, 1975, pag. 41-42.

- Cei 7 ani de regenerare a solurilor⁶¹.
- Doar 7 forme de viață vegetale: bacterii-cuperci, alge, licheni, briofite (mușchi), pteridofite (ferigi), gimnosperme (conifere), angiosperme (plante cu flori)⁶².
- Cele 7 tipuri de procreere: amiotică, vegetativă, apomiotică, prin spori, sexuată, hermafroditică, alogamitică⁶³.
- Etnografie și folclor – în ciuda izolării continentale, există în toate culturile o atracție universală și irezistibilă pentru cifra 7⁶⁴.
- Capacitatea memoriei limitată la reținerea a 7 obiecte în același timp⁶⁵.
- Cele 7 principii ale învățării psiho-sociale⁶⁶.
- Cele 7 sunete de bază ale muzicii – descoperite încă de la Pitagora⁶⁷... ca să nu mai amintim de 7 oxidoreductaze pentru biometale⁶⁸; de cele 7 momente orbitale ale electronului în mișcare⁶⁹; de cele 7 faze ale diviziunii celulare mitotice⁷⁰; de cele 7 grupe de încrucișări la plante⁷¹, etc...

Dintre aceste lucruri prezentate „...cercetați toate lucrurile și păstrați ce este bun. Feriți-vă de orice se pare rău.”⁷²

De reținut:

Elohim-Creatorul S-a odihnit de activitatea creației, nu de toate activitățile Sale (Genesa 2:2,3).

Șabatul este instituit de Elohim-Creatorul, este binecuvântat și sfințit de El (Genesa 2:2,3).

⁶¹ Conform Levitic 25.

⁶² Laura Mărgineanu, „Planta verde și rolul ei în natură”, 1977, pag. 18.

⁶³ C. Panfil, *op.cit.*, p. 220-222

⁶⁴ B. A. Frolov, „Magical șapte” în *Veac Nou*, 18 mai 1973, pag. 2; articolul „De ce șapte?”, în *Veac Nou*, 3 noiembrie 1972, pag. 6

⁶⁵ A.B. Frolov, „Magical șapte”, în *Veac nou*, din 25 mai 1973, pag. 2

⁶⁶ Vezi Pavel Mureșan, *Ce este imitația?* 1980, pag. 112

⁶⁷ Vezi Florica T.Câmpan, *Probleme celebre de matematică*, 1971

⁶⁸ Vezi Francisc Kerek, *Metale necesare vieții*, 1978, pag. 52-53

⁶⁹ Aurelia Barna, Mircea Oncescu, *Fizica atomilor*, 1978, pag. 57

⁷⁰ P.Raicu, M.Ionescu-Varo, V. Stoian, *Celula vie*, 1978, pag. 90

⁷¹ Vezi conf. dr. Petre Diaconu, *De la factorii ereditari la codul genetic*, 1974, pag. 132.

⁷² *Întâia epistolă către tesaloniceni*, capitolul 5, versetele 21,22.

II. ȘABATUL ÎN CARTEA EXOD

Exod 16:4,5,22-30,35

Prima ocurență concretă a termenului *șabat* apare în Exod 16, unde poporul evreu și o mulțime pestriță de ne-evrei sunt eliberați din Egipt. Pe drumul spre țărâmul făgăduinței, din cauza foametei, gloata cârtește; aparent, ei cârtesc împotriva lui Moșe și Aharon, dar practic ei cârtesc împotriva lui YHWH (versetele 7,8). Cel Preaînalt (*baruch-Hu!*) promite să le dea zilnic porția de hrană necesară pentru ziua respectivă:

⁴YHWH a zis lui Moșe:

„Iată că voi face să vă plouă pâine din ceruri. Poporul va ieși afară și va strânge cât îi trebuie pentru fiecare zi, ca să-l pun la încercare și să văd dacă va umbla sau nu după legea (*torah*: instrucțiune, directivă, lege) Mea.

⁵În ziua a șasea, când vor pregăti ce au adus acasă, vor avea de două ori mai mult decât vor strânge în fiecare zi.”

Dumnezeu a poruncit ca în fiecare zi a săptămânii fiecare om să strângă o rație de un *omer* de mană (v. 16), iar în ziua a șasea oamenilor li se poruncește să strângă o cantitate dublă, pentru a avea suficientă și a nu fi nevoiți să lucreze în Șabat. Exista, deci, o conexiune între Șabat și dăruirea manei.

²²În ziua a șasea, au strâns hrană de două ori mai mult, și anume doi omeri de fiecare. Toți fruntașii adunării au venit și au spus lui Moșe lucrul acesta.

²³Și Moșe le-a zis:

„YHWH a poruncit așa. Mâine este o odihnă de Șabat, Șabatul închinat lui YHWH; coaceți ce aveți de copt, fierbeți ce aveți de fiert, și păstrați până a doua zi dimineața tot ce va rămâne!”

²⁴Au lăsat-o până a doua zi dimineața, cum poruncise Moșe, și nu s-a împuțit și n-a făcut viermi.

²⁵Moșe a zis:

„Mâncați-o astăzi, căci este ziua Șabatului; astăzi nu veți găsi mană pe câmp.

²⁶Veți strânge timp de șase zile; dar în ziua a șaptea, care este Șabatul, nu va fi.”

În versetul 27 ni se relatează cum „unii din popor” ies în Șabat la strâns de mană. Nu ni se spune care fusese motivația lor: neîncrederea în capacitatea lui Dumnezeu de a-i aproviziona suficient, sau lăcomia, sau alte motive ascunse. În genere, Sfânta Scriptură nu psihologizează relatările sale. Cert este faptul că încălcaseră poruncile și legile lui YHWH, care spusese că săptămâna este alcătuită nu din șapte zile, ci din 6+1, Șabatul fiind distinct. El reiterează porunca:

²⁷În ziua a șaptea, unii din popor au ieșit să strângă mană, și n-au găsit.

²⁸Atunci YHWH a zis lui Moșe:

„Până când aveți de gând să nu păziți poruncile și legile Mele?”

²⁹Vedeți că **YHWH** v-a dat Șabatul; de aceea vă dă în ziua a șasea hrană pentru două zile. Fiecare să rămână la locul lui și, în ziua a șaptea, nimeni să nu iasă din locul în care se găsește.⁷³

³⁰Și poporul s-a odihnit (*șabat*: a înceta; a sista; a se odihni. N.ns.) în ziua a șaptea.

Atragem atenția asupra faptului că Șabatul era un dar al lui Dumnezeu (v. 29) pentru odihna și beneficiul poporului (v. 30), și El Însuși Se angaja să-i hrănească pe credincioșii care se odihneau în ziua poruncită de El. Mai observăm comentariul editorial al lui Moșe, din versetul 35, fapt care ne determină să credem că în timpul celor 40 de ani petrecuți în peregrinările în pustie, copiii lui Israel au mâncat mană și au respectat Șabatul:

³⁵Copiii lui Israel au mâncat mană 40 de ani, până la sosirea lor într-o țară locuită; au mâncat mană până la sosirea lor la hotarele țării Canaanului.

De reținut:

Șabatul este denumit „odihnă de Șabat, Șabatul închinat lui **YHWH” (Exod 16:23).**

Profanatorii Șabatului sunt muștrați (Exod 16:27,28).

Exod 20:8-11:

⁸Adu-ți aminte de ziua de odihnă (*șabat*), ca s-o sfințești (*qadaș*: a fi pus deoparte, sfințit, consacrat).

⁹Să lucrezi șase zile și să-ți faci toată lucrarea ta.

¹⁰Dar ziua a șaptea este ziua de odihnă (*șabat*) a lui **YHWH**, *Elohim* al tău: să nu faci nici o lucrare în ea, nici tu, nici fiul tău, nici fiica ta, nici sclavul tău, nici sclava ta, nici vita ta, nici străinul rezident⁷⁴ la tine.

¹¹Căci în șase zile a făcut **YHWH** Cerurile, Pământul și marea, și tot ce este în ele, dar în ziua a șaptea S-a odihnit (*nuach*): de aceea a binecuvântat **YHWH** ziua de odihnă (*șabat*) și a sfințit-o (*qadaș*).

La trei săptămâni după Exod 16, pe Muntele Sinai, Dumnezeu i-a dat lui Moșe, și prin el evreilor și restului omenirii, Cele Zece Porunci, cunoscute și sub numele *Decalog*. Pasajul acesta este porunca a patra din Cele Zece Porunci. Ea începe cu niște cuvinte care suscită interesul: „adu-ți aminte”. Acest imperativ generează două linii de gândire, pe care le vom prezenta după cum urmează.

Mai întâi, vom face o distincție necesară: în limba română, „a-și aduce aminte” are aceeași sferă semantică, același înțeles, ca „a-și aminti, a rememora”. În concepția

⁷³ Nu însemna că evreii stăteau lipiți de locul unde-i surprindea Șabatul, dar nu făceau mai mult de 2.000 de coți (cca. 1.100 m) în jurul casei lor.

⁷⁴ *Ger*(ebr.): străin rezident, imigrant naturalizat. Concordanța Strong, H 1616.

evreiască, însă, imperativul „adu-ți aminte” (*zakor*; gr., *mimnesko*) nu înseamnă „amintește-ți, rememorează, cheamă în minte amintirea”, ca și cum tu însuși ai fi fost prezent la unele fapte și evenimente, ci „comemorează, pomenește”! Adică, tu nu ai fost prezent la acele fapte și evenimente, ci ele s-au întâmplat familiei tale, poporului din care faci parte; cu toate acestea, ele îți sunt predate ție. Așa se naște tradiția, adică *tra-ditio*, predarea unei învățături altora, care le asimilează, și le însușesc și le redau (*re-ditio*) prin credință și trăire. Generația care primește cele predate, cele „tradiționale”, trebuie să participe *afectiv* la acele fapte și evenimente, ca și cum i s-ar fi întâmplat ei, *deși nu i s-au întâmplat ei*. Întreaga carte Deuteronom este un exemplu în acest sens. YHWH, prin Moșe, spune poporului „voi ați acționat într-un fel sau altul”, deși e clar că acolo YHWH vorbește nu generației care ieșise din Egipt, care chiar acționaseră într-un fel sau altul, ci copiilor lor, generației a doua. El spune acestei a doua generații să-și aducă aminte de lucruri la care ei nu participaseră, dar de care trebuie să se unească afectiv și chiar să le joace, să le dramatizeze.⁷⁵ În sensul acesta, ceremonia strigării binecuvântărilor și a blestemelor de pe Muntele Garizim și Ebal, din Deuteronom 27, este exemplul grăitor.⁷⁶ „Adu-ți aminte” poate însemna, deci: „participă afectiv, gândește-te la acele lucruri în forul tău interior, poate chiar dramatizează-le. În felul acesta, le actualizezi, devii contemporan cu ele.”

Înainte de trece mai departe, la a doua linia de gândire, este necesar să facem o digresiune și să spunem câteva cuvinte despre modul de studiere și interpretare a Sfințelor Scripturi în Bisericile protestante și neoprotestante, despre hermeneutică și exegeză.

Teoretic, în aceste Biserici exegeza aplicată este cea istorico-literală; aceasta înseamnă că se citește pasajul de exegetat, acordându-se atenție autorului, destinatarului (personaje individuale și/sau colective), cadrului istoric în care se desfășoară acțiunea, situația politică, militară, economică, spirituală, alianțe, amenințări interne și internaționale, etc, precum și speciei literare, gramaticii, îndeosebi verbelor, diatezelor verbale, etc.⁷⁷

Ca atare, lecturarea acestui imperativ, „adu-ți aminte” duce la înfripirea unui gând: „Îmi pot aduce aminte numai de ceva ce am știut, și poate am uitat... sau eventual am știut, dar a glisat pe planul secund... Dar oare când mi s-a mai spus înainte de ziua de odihnă, de Șabat, ca să-mi pot aduce aminte de aceasta, așa cum mi se poruncește?...Există vreun precedent istoric al poruncii?”

Dacă problematizăm în acest fel, răspunsul dat de hermeneutica istorico-literală este, franc, acela că nu vedem vreo consemnare anterioară a poruncii de respectare a Șabatului. Atunci, fie Dumnezeu a spus „Adu-ți aminte” în legătură cu ceva despre care nu menționase înainte și are scăpări de memorie, fie hermeneutica sus-amintită nu poate explica totul. Din punctul nostru de vedere, această hermeneutică se poate aplica numai pe texte concrete și luminoase; în textele neclare ea poate fi de ceva folos, dar are și derapaje.

⁷⁵ În definitiv, acesta este felul în care s-a născut și teatrul grecesc, după războaiele cu perșii, vezi Eschil, Sofocle. Vezi și *Homo ludens*, de Johan Huizinga, Univers, București, 1977.

⁷⁶ Iar dacă ne oprim în dreptul Bisericilor protestante și neoprotestante, exemplul grăitor este Cina Domnului care este un act mai degrabă comemorativ, decât actualizat în mod tainic sau sacramental, așa cum este în Bisericile ortodoxă, respectiv catolică.

⁷⁷ Despre principiile hermeneuticii vom mai aminti în *Șabatul în Noul Testament*.

Dorind clarificarea chestiunii, trebuie să pornim de la alte premise, și anume analogiile.

Analogiile la care vom face referire sunt două: prima are în vedere jertfele, iar a doua animalele curate și necurate din punctul de vedere ritualic.

Cu privire la jertfe: Legea⁷⁸ pe care YHWH a dat-o pe Muntele Sinai lui Moșe și poporului Israel are o serie de precizări privitoare la jertfe, mai ales în Levitic 1-7. Acolo există, zice-se, cinci tipuri de jertfă: arderea de tot (*olah*), jertfa de mâncare (*minchah*), jertfa de mulțumire (*selamim*; de fapt, „jertfa de păci”); jertfa de ispășire pentru păcate neintenționate (*chataa't*) și jertfa pentru vină (*ašam*). Sunt consemnate **pentru prima dată** cadrul și modul de sacrificii acceptabil lui Dumnezeu! ...Dar ce să însemne aceasta? Să însemne, cumva, că înainte de asta nu au fost aduse jertfe? Cu siguranță că au fost aduse, ajunge să ne uităm la Cain și Abel (Genesa 4), Noe (Genesa 7:20), Avraham (Genesa 22:13), Iov (Iov 1:5). Și să mergem chiar mai departe cu interogația: în Genesa 4, Cain și Abel au adus jertfe lui YHWH. Ceruse cumva Elohim aceste sacrificii? Nu spunem că le ceruse; nu spunem nici că nu le ceruse: pur și simplu nu apare consemnat. Dacă nu apare consemnată porunca specifică de a sacrifica, atunci înseamnă că cei doi au comis un păcat? În nici un caz, doar se vede că Cel Preaînalt acceptă jertfa adusă măcar de unul dintre ei. Și dacă nu este specificată porunca expresă a lui YHWH adresată oamenilor de a aduce sacrificii, de unde provine ea? Răspunsul poate fi bicromic: tradiția care a generat deducția; sau intuiția:

- Tradiția care a generat deducția: Adam și Eva povestiseră copiilor lor despre omorârea unor animale în *Gan Eden*, în Grădina Edenului și înveșmântarea lor cu piei de animale, înainte de a purcede prin frigul istoriei; în urma auzirii relatării, Cain și Abel au dedus că YHWH cere sacrificii întrucât El Însuși instituise jertfa;
- Intuiția: Cain și Abel avuseseră pur și simplu o intuiție de tip religios.

Din pasajul de mai sus, vedem că o hermeneutică de tip istorico-literală, care analizează datele factice, ne cam abandonează pe tărâmul speculației, unde ne lasă pe noi să încercăm să descoperim rațiunile și motivațiile din spate acțiunilor. Certitudinile sunt doar acelea că sacrificii au fost aduse înainte de a fi ele cerute clar în cadrul unui sistem, așa cum apare în Levitic 1, la cca. 1450 î.e.n., și consemnate în textul sacru.

A doua analogie vizează animalele curate și necurate din punctul de vedere ritualic. Din nou, aceste categorii apar consemnate în Levitic 11. Însă, se ridică niște nelămuriri: poate că din pură întâmplare Abel sacrificase un miel, despre care Levitic 11 spunea că e curat din punctul de vedere ritualic. Poate că Abel și-a spus că oricum n-are la ce să folosească grăsimea mielului – pe care YHWH o cere pentru Sine în mod expres (vezi Lev. 1:12, etc). În definitiv, Abel era cioban, deci să spunem că i-ar fi fost normal să sacrifice ceea ce-i era la îndemână, conform principiului efortului minim de care suferă oamenii... dar în narațiunea Potopului, în Genesa 7:2,8; 8:20 apare specificația „animale curate” (*tahor*), și este clar că se referă la ele din punctul de vedere ritualic, și nu al modului în care animalele își păstrau igiena personală, folosind eventual deodorante... Deci, de unde știa Noe care animale sunt curate și care-s necurate?

⁷⁸ Când spunem „Lege”, ne referim la Legea ceremonială și civilă dată poporului evreu pe muntele Sinai, nu la Decalogul din Exod 20:1-17 și Deuteronom 5:6-21. Pe parcursul revelației biblice ulterioare, termenul „Lege” conține uneori și conceptul de Decalog, nu numai legea ceremonială și civilă, și doar o exegeză atentă poate revela ce aspecte sunt vizate în text.

Hermeneutica istorico-literală păstrează iarăși tăcerea.⁷⁹ Din nou, răspunsul poate fi dat numai de pe tărâm speculativ: Noe avusese parte fie de o intuiție religioasă, fie de o revelație neconsemnată. Însă de data aceasta e extrem de improbabil că Noe ar fi avut o intuiție atât de precisă încât să născocască cele două categorii; cealaltă presupunere, aceea că Dumnezeu Însuși i-a spus lui Noe care-s animalele curate și care-s cele necurate, iar Noe a executat ordinul, pur și simplu, e cea mai apropiată de bunul simț. Desigur, dacă se face această presupunere, atunci exegeții istorico-literaliști trebuie să recunoască faptul că Dumnezeu a rostit un mesaj care n-a fost consemnat în scris de autorul cărții Genesa...și mai mult, că acest fapt al rostirii de către Divinitate a unui mesaj care nu a fost consemnat în scris nu a fost singular. Lucrul acesta ne face să mai reținem din pretențiile absolutiste ale hermeneuticii istorico-literale. Ea este, într-adevăr, foarte folositoare în multe cazuri, dar nu poate pretinde că este nici exhaustivă, nici unică. Marea problemă apare atunci când ea citește în text lucruri care nu sunt acolo și, chiar mai mult, denumește *dogmata* lucruri care sunt *theologoumena*, *adiaphora*, sau chiar simple speculații.

Acestea fiind spuse, revenim la Șabatul din Exod 20. Dacă porunca „adu-ți aminte” este citită prin grila interpretativă a evreilor, atunci ea vizează o comemorare participativă: „adu-ți aminte de faptul că părinții tăi au ținut Șabatul, și fă și tu la fel!”⁸⁰ Faptul că nu s-a consemnat în scris că evreilor li s-ar fi poruncit vreodată înainte să țină Șabatul nu ne mai lezează atât de tare, am văzut până acum că Cel Preaînalt mai descoperise oamenilor lucruri (unele chiar importante) pe care aceștia nu le-au consemnat⁸¹, dar problema este că anterior versetelor 8-11 din Exod 20, evreii nu avuseseră cum să țină Șabatul în Egipt, o dată ce, în calitate de sclavi, trebuiau să muncească zilnic...

Rămâne un răspuns posibil: „respectă Șabatul pe care Dumnezeu l-a menționat în Genesa 2. Șabatul nu este dat ca o poruncă, ci ca o binecuvântare, și nu a fost dat evreilor, ci creației întregi.”

Poate că în fața acestei idei unii ar cârmi din nas și ar concedia-o elegant, spunând: „Rămâne ca această supoziție să se verifice pe parcursul analizării temei Șabatului și, finalmente, să se confirme sau să se infirme.” Însă primul sprijin în favoarea alternativei apare din contextul imediat al versetelor 10 b și 11: „Să nu faci nici o lucrare în ea, nici tu, nici fiul tău, nici fiica ta, nici sclavul tău, nici sclava ta, nici vita ta, nici străinul rezident la tine. Căci în șase zile a făcut YHWH Cerurile, Pământul și marea, și tot ce este în ele, iar în ziua a șaptea S-a odihnit; de aceea a binecuvântat YHWH ziua de odihnă și a sfințit-o.” Prin urmare, munca în Șabat era interzisă nu numai evreilor, fiindcă ziua era una binecuvântată și de închinare, și nu numai rezidenților ne-evrei, imigranților naturalizați, care cu certitudine aveau religii diferite de religia revelată, ci și animalelor,

⁷⁹ Un eventual răspuns de genul „Moșe, autorul sau compilatorul cărții Genesa, a proiectat acolo din revelația ulterioară, primită în Levitic 11” pune în mare pericol altă doctrină dragă protestanților și neoprotestanților, cea cu privire la inspirația pleneră, infailibilă și inerantă a Sfintelor Scripturi. Adică, este foarte probabil că el nu primit revelațiile scrise în Torah prin tradiția omenească, ci prin inspirație divină (Num. 12:8), dar oricum nu putem afirma cu certitudine că știm cum au primit patriarhii adevărurile de credință despre care *Torah* păstrează tăcerea.

⁸⁰ Vezi și rugăciunea *Ata Chonantanu*, un pasaj adăugat la rugăciunea de seară după Șabat, pentru a nota diferența dintre sfânt și mundan/profan.

⁸¹ În ce fel chemau oamenii din Genesa 4:26 Numele DOMNULUI? În ce fel a umblat Enoch cu Dumnezeu (Gen. 5:22,24)?

care nu pot fi suspectate de dorința arzătoare de a se închina. Iată un prim argument, chiar dacă voalat, în favoarea ideii sus-menționate, anume că Șabatul este un principiu al creației, el fiind fost dat nu numai evreilor, ci și ne-evreilor și regnului animal, una din categoriile creației. Și oare de ce n-ar fie așa? Când Creatorul S-a odihnit, în lume nu existau evrei și ne-evrei, exista doar Adam, omul, omul primordial, protopărintele omenirii.

Dacă am continua cu întrebările, am putea chiar să ajungem la o altă întrebare care poate părea ilară: dacă în ziua a șaptea trebuiau să se odihnească evrei, ne-evrei, animale, deci regnul uman și cel animal, nu cumva trebuia să se odihnească și regnul vegetal și cel mineral? În definitiv, și acestea țin de creație... Vom lăsa Sfânta Scriptură să răspundă acestei întrebări pe parcursul considerațiilor de față.

Inserăm câteva concluzii ale papei Ioan Paul al II-lea, scrise pe marginea poruncii:

Porunca Sabatului...este adânc înrădăcinată în planul lui Dumnezeu. Aceasta este cauza pentru care, spre deosebire de multe alte precepte, el nu este pus în contextul stipulațiilor strict cultice, ci în Decalog, cele „zece vorbe”, care reprezintă tocmai stâlpii vieții morale înscrise în inima omului. Punând această poruncă în contextul etic general, Israel și apoi biserica declară că nu o consideră doar o problemă de disciplină religioasă a comunității, ci o expresie determinantă și de neînlăturat a relației noastre cu Dumnezeu, anunțată și expusă în revelația biblică. Aceasta este perspectiva în cadrul căreia creștinii trebuie să descopere astăzi porunca Sabatului.⁸²

Mai adăugăm un aspect: după Roger Caillois, ordinea, forma și interdictul sunt legate între ele și se opun împreună noțiunii de Haos.⁸³ *Quod erat demonstrandum*: în Genesa 2:1-3 am descoperit ordinea și forma, iar aici identificăm interdictul: să nu lucrezi în Șabat.

Mircea Eliade are un alt gând:

Periodicitate, repetiție, prezent etern: aceste trei caracteristici ale timpului magico-religios ajută la lămurirea sensului neomogenității acestui timp kratofanic și hierofanic în raport cu durată profană. Întocmai tuturor celorlalte activități esențiale ale vieții omenești (pescuit, vânătoare, culesul fructelor, agricultura etc), care au devenit ulterior, deși întotdeauna incomplet, activități „profane”, riturile au fost revelate de zei sau de „strămoși”. De fiecare dată când se repetă un rit sau un act semnificativ (vânătoare etc), se imită gestul arhetipal al zeului sau al strămoșului, gestul care s-a petrecut la originea timpurilor, adică într-un timp mitic.⁸⁴

Altfel spus, odihnindu-se în Șabat, omul repetă ritualic odihna Creatorului în primul Șabat.

Acum este momentul să aprofundăm discuția despre Șabat din acest pasaj Exod 20 și pentru aceasta vom apela la un citat din același Samuele Bacchiocchi:

⁸² Epistola pastorală *Dies Domini*, scrisă de papa Ioan Paul al II-lea, 31 mai 1998, *apud* Samuele Bacchiocchi, *op. cit.*, p. 19.

⁸³ Roger Caillois, *op. cit.*, p. 134.

⁸⁴ Mircea Eliade, *Tratat de istoria religiilor*, p. 307.

În Porunca a patra odihna lui Dumnezeu nu mai este o *odihnă a încetării* (Gen. 2:2-3). Mai degrabă, este o odihnă a *relaxării*, după cum se vede în verbul *nuach* (Ex. 20:11), care înseamnă ‚a te relaxa, a te îmborsăta’. Motivul pentru schimbare este faptul că în Exod funcția odihnei lui Dumnezeu e *antropologică*, adică ea explică modul în care omenirea ar trebui să se odihnească în acord cu tiparul dumnezeiesc de muncă-odihnă stabilit la creație.⁸⁵

De reținut:

Șabatul este denumit „Șabatul lui YHWH” (Exod 20:10).

S-a poruncit respectarea Șabatului (Exod 20:8), care este binecuvântat de Dumnezeu și sfințit (Exod 20:11).

În Șabat nu se făcea nici un fel de muncă, se odihneau până și sclavii și animalele (Exod 20:10).

Exod 23:12

¹²Timp de șase zile să-ți faci lucrarea, dar în ziua a șaptea să te odihnești (*șabat*), pentru ca boul și măgarul tău să aibă odihnă, pentru ca fiul sclavei tale și străinul rezident să răsuflă.

De reținut:

Instituirea Șabatului este un semn al bunătății manifestate față de oameni și de animale.

Exod 31:12-17

¹²**YHWH** a vorbit lui Moșe și a zis:

¹³„Vorbește copiilor lui Israel, și spune-le: "Să păziți negreșit Șabatele Mele, căci aceasta va fi între Mine și voi, și generațiile viitoare, un semn (*oth*) după care se va cunoaște că Eu sunt **YHWH-Mekadișkem**⁸⁶”.

¹⁴Să păziți Șabatul, căci el va fi pentru voi ceva sfânt.

Cine îl va pângări, va fi negreșit pedepsit cu moartea;

cine va face vreo lucrare în ziua aceasta va fi nimicit (*karath*) din mijlocul poporului său.

⁸⁵ Samuele Bacchiocchi, *God's Festivals in Scripture and History*, vol. I, p. 38.

⁸⁶ **YHWH-Mekadișkem**: **YHWH**, care vă sfințesc.

¹⁵Să lucrezi șase zile; dar a șaptea este Șabatul, ziua de odihnă, consacrată (*qadaş*: a fi pus deoparte, sfințit, consacrat) lui **YHWH**.

Cine va face vreo lucrare în ziua Șabatului va fi negreșit pedepsit cu moartea.

¹⁶Copiii lui Israel să păzească Șabatul, celebrându-l, ei și urmașii lor, ca un legământ veșnic (*olam*: veșnic, perpetuu, de lungă durată).

¹⁷Aceasta va fi între Mine și copiii lui Israel un semn veșnic (*olam*); căci în șase zile a făcut **YHWH** Cerurile și Pământul, iar în ziua a șaptea S-a odihnit (*şabat*: a înceta; a sista; a se odihni) și a răsufolat."

YHWH poruncește Israelului să țină Șabatele Lui (nu ale oamenilor), ca fiind un semn (*oth*). Am spus mai sus că un semn nu arată spre sine, ci indică spre ceva: în cazul acesta, semnul arată celor din exterior că Dumnezeu Își sfințește poporul. Aici nu este vorba despre sfințire morală (deși evreii puteau și chiar trebuiau să se sfințească și moral), după ținerea Șabatului evreii nu aveau pe cap aureole, ci e vorba de sfințire ca „punere deoparte, separare”. Pentru a fi un popor paradigmatic, evreii trebuiau să fie un popor aparte, neasimilat și neasimilabil.⁸⁷

Desigur, calitatea de „pus deoparte” se observa și din faptul că în lumea veche babilonienii credeau că săptămâna avea cinci zile, cum am mai spus, pe când evreii știau că ea are șapte, și poporului i se ceruse închinarea chiar în a șaptea zi. Prin însuși faptul că evreii respectau a șaptea zi, ei făceau notă distinctivă de celelalte populații.

În timp, pe când lumea a conștientizat că săptămâna are șapte zile, oamenii au ajuns să se închine în fiecare zi unui zeu. Limba română, precum și alte limbi europene, mai păstrează această convingere arhaică: luni este ziua Lunii, marți e ziua zeului Marte, miercuri a lui Mercur, joi a zeului Jupiter, vineri aparține Venerei, sâmbăta oamenii se închinau lui Saturn (demon căruia i se închinau dezământul, excesele și orgiile denumite Saturnalii), iar duminică nu este ziua Domnului, cum se crede pe o scară extrem de largă, și de greșită, ci era ziua Soarelui.⁸⁸

Profanarea Șabatului era considerată un sacrilegiu care atrăgea după sine nici mai mult nici mai puțin decât pedeapsa capitală. Execuția (v. 14) era o certitudine,⁸⁹ după cum insistă și Exod 35:2 și demonstrează Numeri 15:35,36. Acum, Legea prescria pedepse capitale pentru transgresiuni și crime abominabile, împărțite în trei categorii:

- păcate împotriva lui Dumnezeu (și aici intra și execuția pentru profanarea Șabatului);
- păcate săvârșite împotriva demnității aproapelui;
- păcate săvârșite împotriva vieții aproapelui.⁹⁰

Această condamnare la moarte, repetată în 15b, ne ajută să înțelegem *seriozitatea* acestui sacrilegiu. Șabatul era încălcat doar de necredincioși, aceia care nu credeau că

⁸⁷ Ne întrebăm de ce creștinii neoevanghelici, care susțin că au primit Scripturile de la evrei, că mântuirea lor vine de la iudei, conform Ioan 4:22, și care cred într-un Domn și Mântuitor evreu, conform Matei 1:1, etc, tot vor să fie relevanți cultural?...Le recomandăm călduros să-și aducă aminte că lumea și moda ei, inclusiv modelele culturale, trece, vezi I Corinteni 7:31, Iacov 4:4, I Ioan 2:15-17.

⁸⁸ Vom detalia în partea a III-a, *Pseudo-Şabat*.

⁸⁹ Menționăm în treacăt că aici întâlnim locuțiunea *moth yumat*, care ne amintește de *moth tamuth* din Genesa 2:17. Aceasta se poate traduce literal „de moarte veți muri”, o afirmație categorică, percutantă, pe care noi am redat-o prin „va fi negreșit pedepsit cu moartea”.

⁹⁰ Vezi <http://www.jewishencyclopedia.com/view.jsp?artid=128&letter=C&search=stoning>

Dumnezeu le poate purta de grijă și/sau a poruncit respectarea acestei zile, precum și de cei răzvrățiți pe față.

Versetul 16 vorbește despre durata valabilității respectării șabatului: *olam*. Aparent, acest termen se poate traduce prin „veșnic, perpetuu sau de lungă durată”, dar greaca Septuagintei clarifică situația, redând *olam* prin *aionios*, veșnic.

Limbajul versetului 17 face iar trimitere la limbajul creației din Genesa 2:2,3, cu adăugirea că în ziua a șaptea Divinitatea a răsuflat, Și-a tras sufletul (wayyinnäpaš).

Mircea Eliade ar da dreptate demersului nostru de până acum:

...Orice Timp liturgic înseamnă reactualizarea unui eveniment sacru care a avut loc într-un trecut mitic, „la începutul începuturilor”. ...În sărbătoare se regăsește *prima apariție a Timpului sacru*, așa cum s-a petrecut ea *ab origine, in illo tempore*. Pentru că Timpul sacru în care se desfășoară sărbătoarea nu exista înainte de *gestele* divine comemorate de această sărbătoare. Creând diferitele realități care alcătuiesc în zilele noastre Lumea, zeii *întemeiau totodată și Timpul sacru*, pentru că Timpul contemporan unei creații era în mod necesar sanctificat prin prezența și activitatea divină.⁹¹

De reținut:

Dumnezeu a sfințit Șabatul (Exod 31:15).

Șabatul este un semn între Dumnezeu și copiii lui Israel (Exod 31:13,17).

Șabatul este denumit Șabatul odihnei (Exod 31:15).

Profanatorii Șabatului trebuiau pedepsiți cu moartea (Exod 31:14,15).

Exod 34:21:

²¹Șase zile să lucrezi, iar în ziua a șaptea să te odihnești; să te odihnești, chiar în *perioada* aratului și seceratului.

În cartea sa *Leviticul*, Beniamin Fărăgău reproduce așteptarea lui Dumnezeu:

Sabatul trebuia ținut „chiar în vremea aratului și seceratului” (Exod 34:21) și, în esența ei, ținerea Șabatului însemna pentru israelit o radicală întoarcere de la lucrul lui spre Dumnezeu, ca dovadă a încrederii lui în El și a iubirii lui față de El. În ziua aceea – mai ales dacă era în vremea seceratului sau a culesului – israelitul putea să lase lucrul din mână numai dacă credea cu adevărat că depinde de Domnul în întregime și că viața lui atârna mai mult de Dumnezeu decât de propriile sale eforturi. O astfel de încredere Îl cinstea pe Domnul atunci, și Îl cinstește și astăzi. Orice altceva L-a necinstit atunci, și-L necinstește și astăzi. Cum ar putea spune cineva că, prin credința în soluția lui Dumnezeu – în Isus Hristos – a intrat în acea odihnă de Sabat, dacă refuză în mod sistematic să

⁹¹ Mircea Eliade, *Sacrul și profanul*, pag. 48,49.

dovedească totală sa încredere și dependență de Dumnezeu prin lipsa curajului său de a se desprinde de lucrul său pentru a-și pironi privirile spre Dumnezeu și spre planurile Lui?⁹²

De reținut:

Indiferent cât de multă muncă avea de făcut, în Șabat evreul trebuia să se odihnească (Exod 34:21).

Exod 35:1-3

¹Moșe a strâns toată adunarea copiilor lui Israel și le-a zis:

„Iată lucrurile pe care a poruncit **YHWH** să le faceți.

²Șase zile să lucrați, dar ziua a șaptea să vă fie sfântă; acesta este Șabatul, ziua de odihnă, consacrată (*qadaș*: a consacra, sfinți, închina) lui **YHWH**.

Cine va face vreo lucrare în ziua aceea, să fie pedepsit cu moartea.

³Să n-aprinzi foc, în nici una din locuințele voastre, în ziua Șabatului.”

Față de celelalte pasaje, aici e menționată în plus interdicția aprinderii focului în locuințele evreilor. Philon alexandrinul încearcă o explicație: „Aprinderea focului în ziua a șaptea este cel mai mare sacrilegiu, pentru că toate activitățile presupun aprinderea focului (Philon, *Viața lui Moise* II, 213-220).”⁹³

III. ȘABATUL ÎN CARTEA LEVITIC

Levitic 19:1-4,30:

¹**YHWH** a vorbit lui Moșe și a zis:

²„Vorbește întregii adunări a copiilor lui Israel și spune-le:

"Fiți sfinți, căci Eu sunt sfânt, Eu, **YHWH**, Elohim al vostru!

³Fiecare din voi să aibă o teamă reverențioasă⁹⁴ față de mama sa și de tatăl său, și să păzească Șabatele Mele. Eu sunt **YHWH**, Elohim al vostru.

⁴Să nu vă întoarceți spre idoli și să nu vă faceți dumnezei turnați. Eu sunt **YHWH**, Elohim al vostru. ””

³⁰Să păziți Șabatele Mele și să aveți o teamă reverențioasă față de locașul Meu cel sfânt. Eu sunt **YHWH**.

⁹² Beniamin Fărăgău, *op. cit.*, p. 243.

⁹³ *Apud Septuaginta* 1, Polirom, Iași, p. 286.

⁹⁴ *Yare*: a te teme, a avea o teamă reverențioasă față de. Concordanța Strong H 3373.

Porunca de sfințire din versetul 2 Îl are ca model exemplar pe YHWH, după al Căru chip și asemănare a fost făcut omul. Sfințirea este un proces compus din atitudini și acțiuni. Aici, versetul 3 spune că fiecare din evrei să aibă atitudinea lăuntrică de *yare*, de teamă reverențioasă față de părinți. Această atitudine lăuntrică de *yare* se manifestă în exterior prin *kabad*, a onora, a cinsti, a respecta, a slăvi. (Termenul este întâlnit în Exod 20:12 și Deuteronom 5:16.) Deci, poporul evreu trebuia să aibă o teamă reverențioasă față de părinți, manifestată în exterior prin onorarea, cinstirea, respectarea părinților, dar și a înaintașilor, a bătrânilor, a superiorilor, a dascălilor, a autorităților (vezi și Levitic 19:32). În ultimă instanță, *yare* și *kabad* se concretizau prin frica de YHWH (care este începutul înțelepciunii), respectarea Șabatelor Sale, fuga de idolatrie, teama reverențioasă față de Sfântul Său Lăcaș. YHWH repeta Porunca a V-a, a IV-a, I și a II-a din Decalogul din Exod 20.

Ce înseamnă absența temerii reverențioase față de părinți? Pe plan familial, absența acestei temeri duce la dezintegrarea familiilor; pe plan social, ea duce la disoluția autorității și la anarhie. Pe plan spiritual, duce la luarea în deșert a Numelui Domnului (adică la profanarea Numelui, *khilul Ha-Şem*), la nerespectarea Șabatului, la idolatrie, la distrugerea sanctualelor divine.

De reținut:

YHWH a poruncit respectarea Șabatului (Levitic 19:3,30).

Levitic 23:1-3:

¹YHWH a vorbit lui Moșe și a zis:

²„Vorbește copiilor lui Israel și spune-le:

"Iată sărbătorile lui YHWH, pe care le veți vesti ca adunări sfinte, iată sărbătorile Mele:

³Șase zile să lucrați; dar ziua a șaptea este Șabatul, ziua de odihnă, cu o adunare sfântă. Să nu faceți nici o lucrare în timpul ei: este Șabatul lui YHWH, în toate locuințele voastre.

Acest pasaj este cunoscut ca introducând Sărbătorile, în general, despre care se pomenise și în Exod 23:14-17. Vom vorbi despre ele mai târziu, acum ne mulțumim să observăm că discuția despre ele a fost deschisă prin menționarea sărbătorii săptămânale, Șabatul.

Inserăm aici comentariul pertinent al unui evreu, rămas evreu și devenit creștin, Alfred Edersheim:

În mod formal, Șabatul începea vineri, o dată cu apusul soarelui și ținea până la apusul soarelui din ziua următoare, ziua fiind socotită de către evrei de la apus la apus... Ziua de vineri era numită de rabini „ajunul zilei de Șabat”, iar în Evanghелиi este denumită „ziua pregătirii”. Atunci nu se întreprindea nici o îndeletnicire nouă, nu se pornea în vreo călătorie, oricât de mică, ci toate fuseseră cumpărate și pregătite în vederea sărbătorii, iar

alimentele puse într-un cuptor încălzit, fiind înconjurate de materiale uscate, pentru a se păstra calde.

Vineri după-masă, devreme, sosea la Ierusalim o nouă ceată de preoți, de leviți și de alți reprezentanți ai întregului Israel, și după ce se pregăteau pentru festivitate, urcau la Templu. Apropierea Șabatului și momentul începerii sale erau anunțate prin trei rânduri de câte trei sunete de trâmbiță. Primele trei sunete de trâmbiță răsunau în Ierusalim după ce se termina o treime din slujba jertfei de seară... adică vineri la ora trei după-masă. Când preoții trâmbițau prima dată, trebuiau să înceteze orice activitate și să se oprească orice fel de lucrare. Apoi se aprindeau candelile de Șabat – despre care știau chiar și scriitorii păgâni – și se îmbrăcau hainele de sărbătoare. Urma apoi al doilea rând de sunete de trâmbiță, prin care preoții anunțau că Șabatul a început.⁹⁵

„Este Sabatul Domnului, în toate locuințele voastre” (Lev. 23.3). Familia se așeza în jurul mesei de seară, care era, deci, primul eveniment în ziua de Sabat. Sabatul începea ca o sărbătoare a familiei, fără să se limiteze însă la atât.”⁹⁶ Prin noțiunea de Șabat nu mai este vizată strict odihna și rămânerea în familie, ci ea se îmbogățește cu dimensiunea comunitară, de adunare, de convocățiune sfântă. Termenul *miqra* înseamnă „adunare/convocare”, dar și „citire”. Se poate deduce că în Șabat poporul se aduna și se citeau și Sfintele Scripturi, lucru confirmat de Deuteronom 31:10-13 și Neemia 8 și 9.

De reținut:

**În ziua de Șabat nu se făcea nici un fel de muncă (Levitic 23:3).
Șabatul este denumit „Șabatul lui YHWH” (Levitic 23:3).**

Levitic 24:5-9:

⁵Să iei făină fină și să faci din ea douăsprezece turte (*chalah*); fiecare turtă să fie făcută din două zecimi de *efa*.

⁶Să le pui în două coloane, câte șase în fiecare coloană, pe masa de aur curat, în fața lui **YHWH**.

⁷Peste fiecare coloană să pui tămâie curată, care să fie pe pâine o aducere-aminte (*azkarah*: ofrandă memorială), ca un dar *de mâncare* mistuit de foc (*ișeh*) în fața lui **YHWH**.

⁸În fiecare zi de Șabat să se pună acestea în fața lui **YHWH**, neîncetat: acesta este un legământ veșnic (*olam*: veșnic, perpetuu, de lungă durată) pe care-l vor ține copiii lui Israel.

⁹ Acestea să fie ale lui Aharon și ale fiilor lui și să le mănânce într-un loc sfânt; căci ele sunt pentru ei un lucru preasfânt, o parte din darurile *de mâncare* mistuite de foc (*ișeh*) în fața lui **YHWH**. Acesta este un statut⁹⁷ veșnic.⁹⁸

⁹⁵ Alfred Edersheim, *The Temple, its Ministry and Service*, p. 118,119.

⁹⁶ Beniamin Fărăgău, *Leviticul*, p. 244.

⁹⁷ *Choq*: statut, dispoziție cu caracter divin și oficial, prin care se reglementează scopul, structura și modul de funcționare al slujbei dumnezeiești. Concordanța Strong H 2706.

Pasajul vorbește despre *Lekhem panim*, care se poate traduce „Pâinile pentru punerea înainte”, sau „Pâinile Fețelor/Prezențelor, Pâinile puse în fața lui YHWH”. Acestea erau niște turte (*chaloth*), care trebuiau puse în fiecare zi de Șabat pe masa de aur curat din Locul Sfânt.

Turtele semnificau cele douăsprezece triburi ale lui Israel care trăiau în lumina aruncată de *menorah*, de sfeșnicul sau candelabrul cu șapte brațe care stătea în Locul Sfânt și simboliza prezența Dumnezeirii.

IV. ȘABATUL ÎN CARTEA NUMERI

Cea de-a patra carte din *Torah*, cartea Numeri, prezintă Șabatul în două instanțe: în capitolul 15:32-36 și în 28:9,10.

Numeri 15:32-36:

³²Când copiii lui Israel erau în pustie, au găsit pe un om strângând lemne în ziua Șabatului.

³³Cei care-l găsiseră strângând lemne l-au adus la Moșe, la Aharon și la toată adunarea.

³⁴L-au aruncat în temniță, căci nu se hotărâse ce urma să se facă.

³⁵YHWH a zis lui Moșe:

„Omul acesta să fie pedepsit cu moartea, toată adunarea să-l ucidă cu pietre afară din tabără.”

³⁶Toată adunarea l-a scos afară din tabără și l-a ucis cu pietre; și a murit, așa cum poruncise lui Moșe YHWH.

Acest pasaj redă executarea prin lapidare a unui om care a păcătuit în mod sfidător, încălcând cu premeditare ziua de odihnă și închinare. Execuția nu a fost un accident, ci a fost rezultatul poruncii exprese a lui YHWH. Executarea sa „afară din tabără” semnifica izgonirea păcatului în afara comunității sfinte, în sensul de „pusă-deoparte”, a lui YHWH. „Acest bărbat a negat principiul de bază al sabatului, și anume că sabatul este al Domnului și, prin urmare, el trebuie să fie respectat întocmai cum a poruncit Domnul.”⁹⁹

În timp s-a introdus o „cauțiune” pentru persoana care încălca Șabatul fără să vrea: aducerea unei jertfe pentru iertare.¹⁰⁰

⁹⁸ De aceste „puneri înainte”, precum și de îngrijirea lucrurilor sacre și pregătirile pentru Șabatul săptămânal, lunile noi și praznicele anuale se ocupau leviții în vârstă de peste 20 de ani, vezi I Cronici 9:32 și 23:27-32.

⁹⁹ Articolul „Sabat”, *Dicționarul biblic*.

¹⁰⁰ Articolul „Șabat”, *Dicționar enciclopedic de iudaism*.

De reținut:

**Moșe, Aharon și poporul respectau Șabatul (Numeri 15:33).
Profanatorii Șabatului trebuiau pedepsiți cu moartea (Numeri 15:35,36).**

Numeri 28:1-10:

¹ **YHWH** a vorbit lui Moșe și a zis:

² „Poruncește copiilor lui Israel și spune-le:

"Să aveți grijă să-Mi aduceți la timpul prestabilit darul¹⁰¹ Meu de mâncare, hrana jertfelor Mele mistuite de foc (*ișeh*), care Îmi sunt de un plăcut miros¹⁰²."

³ Să le spui: "Iată jertfa mistuită de foc pe care o veți aduce lui **YHWH**: în fiecare zi, câte doi miei de un an fără cusur, ca ardere de tot necurmată¹⁰³."

⁴ Să aduci un miel dimineța și celălalt miel seara;

⁵ iar ca dar de mâncare (*minchah*) să aduci 1/10 dintr-o *efa* de făină fină, frământată în 1/4 de *hin* de untdelemn de măsline presate.

⁶ Aceasta este arderea de tot necurmată, care a fost adusă la muntele Sinai; o jertfă mistuită de foc, de un miros plăcut lui **YHWH**.

⁷ Jertfa de băutură (*neseq*: libație) să fie de 1/4 de *hin* pentru fiecare miel; jertfa de băutură de vin s-o faci lui **YHWH** în Locul Sfânt.

⁸ Al doilea miel să-l aduci seara, ca un dar de mâncare și o jertfă de băutură ca și cele de dimineță; aceasta este o jertfă mistuită prin foc, de un miros plăcut lui **YHWH**.

⁹ În ziua Șabatului să aduceți doi miei de un an fără cusur, și ca dar de mâncare, 2/10 de *efa* din făină fină, frământată cu untdelemn, împreună cu jertfa de băutură.

¹⁰ Aceasta este arderea de tot (*olah*) pentru fiecare zi de Șabat, afară de arderea de tot necurmată și jertfa ei de băutură.

Textul sacru spune (versetele 9,10) că, pe lângă jertfele zilnice (versetele 1-8), în ziua de Șabat se mai aduceau niște sacrificii, jertfe adiționale. În zilele obișnuite se aduceau doi miei de un an fără cusur, ca ardere de tot necurmată (unul dimineța și unul seara), iar în Șabat se aduceau patru miei, doi dimineța și doi seara. Darul de mâncare zilnic era de 1/10 dintr-o *efa* de făină fină, frământată în ¼ de *hin* de untdelemn de măsline sfărâmate, în Șabat se aduceau 2/10 de *efa* de făină fină, presupunem că într-o cantitate dublă de untdelemn de măsline presate. Libația pentru fiecare miel era de ¼ *hin* de vin, deci o jumătate de *hin* de vin zilnic, iar în Șabat se aducea un *hin* întreg, pentru cei patru miei. Conchidem că ziua de Șabat era sfântă, deci consacrată, nu numai prin stipularea sa ca atare, ci și prin ofrandele care se aduceau.

¹⁰¹ *Qorban*: ofrandă, oblație. Concordanța Strong H 7133.

¹⁰² *Reiach*: mireasmă, aromă. Concordanța Strong H 7381.

¹⁰³ Sau: ardere de tot continuă. *Tamid*: continuitate. Concordanța Strong H 8548.

Însă, aici trebuie să atragem atenția asupra unui element deosebit de important: nu jertfele sacralizau Șabatul, ci Șabatul cerea o cantitate dublă de jertfe, *fără a însemna că insituția sabatică nu se poate dispensa de ele*. În definitiv, Șabatul existase înainte să fi fost consemnate cerințele divine specifice cu privire la jertfe, și el continuă să existe și astăzi, când nu se mai pot aduce jertfe de origine animală și vegetală, și nici nu mai trebuie. La fel stă cazul și vizavi de Praznicele lui YHWH, care nu sunt dependente de sistemul sacrificial, ci există prin ele însele. În *Omul și sacrul* Roger Caillois are o notă de subsol:

...Teoria sărbătorii...ar trebui îndeosebi articulată unei teorii a sacrificiului. Într-adevăr, acesta pare un fel de conținut privilegiat al sărbătorii. El este aidoma mișcării interioare pe care o rezumă sau îi dă sens. Amândouă se înfățișează în același raport ca sufletul și trupul... Dialectica sărbătorii o dublează și o reproduce pe aceea a sacrificiului.¹⁰⁴

Nu contestăm valabilitatea acestei note în general, ci valabilitatea ei în privința iudaismului mozaic, a celui rabinic, de după anul 70 sau, mai bine zis, anul 90 e.n.,¹⁰⁵ precum și în caul iudaismului mesianic.

În privința faptului că preoții lucrau în Șabat: este clar că ei beneficiau de o dispensă sacră.

De reținut:

Muncile legate de slujba dumnezeiască erau îngăduite (Numeri 28:9,10).

V. ȘABATUL ÎN CARTEA DEUTERONOM

Trecem la ultima carte a lui Moșe, Deuteronom. Pasajul 5:6-21 repetă Decalogul din Exod 20:1-17, iar versetele 5:12-15 redau, aproape *ad litteram*, versetele 8-11 din Exod 20. Cu toate acestea, există inserate elemente noi:

Deuteronom 5:12-15:

¹²Păzește ziua de odihnă (*șabat*), ca s-o sfințești (*qadaș*: a consacra, sfinți, închina), cum ți-a poruncit **YHWH Elohim** al tău.

¹⁰⁴ Roger Caillois, *op. cit.*, p. 115.

¹⁰⁵ O dată cu distrugerea Templului din Ierusalim de către armatele Imperiului roman conduse de generalul Titus, în anul 70 e.n., iudaismul mozaic a primit o lovitură grea și a fost într-o situație critică. La consiliul de la Iamnia sau Iavne, din anul 90, rabini importanți au reorganizat iudaismul în ceea ce astăzi este iudaismul rabinic.

¹³Șase zile să lucrezi și să-ți faci toată lucrarea ta.

¹⁴Dar ziua a șaptea este ziua de odihnă (*șabat*) a lui **YHWH**, *Elohim* al tău: în ea să nu faci nici o lucrare, nici tu, nici fiul tău, nici fiica ta, nici sclavul tău, nici sclava ta, nici boul tău, nici măgarul tău, nici vreunul din animalele tale, nici străinul rezident la tine, pentru ca și sclavul tău și sclava ta să se odihnească întocmai ca tine.

¹⁵Adu-ți aminte că și tu ai fost sclav în țara Egiptului, și **YHWH**, *Elohim* al tău, te-a scos din ea cu mână tare și cu braț întins: de aceea ți-a poruncit **YHWH**, *Elohim* al tău să păzești ziua de odihnă.

Elementele noi apărute aici sunt următoarele:

- a. versetul 14 interzice munca oricărui animal, și e mai specific decât genericul „vita” din Exod 20:10;
- b. sclavii trebuie să se odihnească la fel ca stăpânul lor evreu (v. 14), care trebuie să-și amintească de propria sa sclavie din țara Egiptului, în care nu avea zi de odihnă și din care n-ar fi avut cum să scape dacă nu ar fi fost intervenția supranaturală și puternică a lui **YHWH**-*Elohim*.

Unul dintre cei mai valoroși teologi sistematicieni¹⁰⁶ este John Murray. El este cunoscut cititorilor români datorită publicării cărții *Răscumpărarea – realizată și aplicată*. Acest confrate a scris un comentariu pertinent scris, *The Sabbath*, din care vom reproduce un fragment din secțiunea „Tiparul răscumpărător”:

Merită observat faptul că porunca sabatului, așa cum este ea dată în Deuteronom (Deut. 5:12-15) nu face apel la odihnirea lui Dumnezeu în creație ca fiind motivul pentru ținerea zilei de sabat. În acest caz se menționează altceva: „Adu-ți aminte că și tu ai fost sclav în țara Egiptului, și Domnul, Dumnezeul tău, te-a scos din ea cu mână tare și cu braț întins: de aceea ți-a poruncit Domnul, Dumnezeul tău, să ții ziua de odihnă” (Deut. 5:15).¹⁰⁷ Acest lucru nu se poate înțelege în nici un fel ca anulând sancțiunea din Exod 20:11 și 31:17. Deuteronomul comprimă ceea ce era reiterarea legământului făcut la Sinai. Când se prezintă porunca sabatului, Israelului i se amintește de promulgarea mai timpurie: „Ține ziua de odihnă, ca s-o sfințești, cum ți-a poruncit Domnul, Dumnezeul tău” (Deut. 5:12).¹⁰⁸ Și ar trebui să observăm că toate poruncile au sancțiunile lor răscumpărătoare. Prefața tuturor acestor lucruri este: „Eu sunt Domnul, Dumnezeul tău, care te-a scos din țara Egiptului, din casa sclaviei” (Exod 20:2; cf. Deut. 5:6). Deci, ceea ce găsim în Deuteronom 5:15 în legătură cu sabatul este numai aplicația prefetei datoriei specifice enunțate în porunca a patra. Ea este supliment pentru Exod 20:11, nu o suspendare a sa. Acum am adăugat motiv pentru respectarea sabatului. Acesta este plin de semnificație, iar noi trebuie să zăbovim pentru a-l analiza și aprecia.

Izbăvirea din Egipt era răscumpărare. „Prin îndurarea Ta, Tu ai călăuzit, Și ai izbăvit pe poporul acesta...” (Exod 15:13a). Această izbăvire a Vechiului Testament este mai mult decât orice alt eveniment: ea este analogia mării răscumpărări săvârșite de Hristos. Porunca sabatului își derivă sancțiunea nu numai de la odihna lui Dumnezeu în creație, ci și de la răscumpărarea noastră din sclavia Egiptului. Acest fapt, că sabatul în Israel avea o

¹⁰⁶ Și, în plus, și calvinist...

¹⁰⁷ În limba engleză apare „ziua de sabat”. N.tr.

¹⁰⁸ În limba engleză apare „Ține ziua de sabat”. N.tr.

referință și o sancțiune redemptorie are contingență directă cu chestiunea relevanței sale în Noul Testament. Izbăvirea din Egipt nu poate fi concepută în mod corespunzător decât ca o anticipare a răscumpărării mai mari săvârșită la împlinirea vremii. De-aici, dacă răscumpărarea din Egipt proba instituția sabatului și furniza motiv pentru respectarea sa, atunci același lucru trebuie să fie aplicat și răscumpărării mai mari și să fie aplicat într-un mod proporțional cu plinătatea mai mare și cu dimensiunile răscumpărării asigurate de moartea și învierea lui Hristos. Cu alte cuvinte, chiar plinătatea și bogățiile Noului Legământ sunt cele care acordă orânduiei sabatului relevanță, aprobare și binecuvântare sporite.¹⁰⁹

De reținut:

Șabatul era denumit „Șabatul lui YHWH” (Deuteronom 5:14).

În Șabat se comemora nu numai puterea divină manifestată în Creație, ci și bunătatea divină revărsată prin Răscumpărare/ Izbăvire, momentul istoric al eliberării (Deuteronom 5:15).

Am ajuns la finalul celor cinci cărți scrise de Moșe la porunca lui YHWH. Pentateuhul este fundamentul revelației ulterioare, de-aceia vom adăuga câteva rânduri privitoare la Șabatul prezentat el.

Genesa prezintă odihna divină; celelalte patru cărți (ale Pentateuhului, n.n) subliniază legislația sabatică. Această arată importanța aceste instituții. Se poate spune că legislația sabatică este integrală și esențială în legea de bază a Vechiului Testament și a Pentateuhului.¹¹⁰

Mai luăm în considerare un aspect: în lumea teologică, atunci când se aduce în discuție termenul *Torah*, „instrucțiune, directivă, lege”, el se referă fie la cărțile scrise de Moșe, fie la legislația tripartită: „legea morală”, „legea civilă” și „legea ceremonială”, fie la canonul Bibliei ebraice. Examinând textele referitoare la Șabat, descoperim că ele apar nu numai în „legea ceremonială” (Levitic 23:3) și în „legea civilă (Exod 31:14), ci chiar și în „legea morală”, în Decalogul din Exod 20:1-17 și în Deuteronom 5: 5-21. Să aibă lucrul acesta vreo semnificație?... Lăsăm cititorii acestor rânduri să-și răspundă singuri.

Trecem acum la altă secțiune a Sfintelor Scripturi care conțin referiri la Șabat, piese de *puzzle* utile pentru reconstituirea întregului tablou.

¹⁰⁹ John Murray, „The Sabbath”, în *Tiparul zilei Domnului*, www.theologue.org

¹¹⁰ Articolul „Șabat”, în *Dicționarul biblic*.

CAPITOLUL AL IV-LEA

ȘABATUL ÎN CARTEA II REGI, II CRONICI ȘI PSALMI

Dacă sunteți interesat să primiți restul acestui studiu, vă rog să-mi trimiteți dorința dvs. în scris pe adresa
michaelroman7@yahoo.com